

PAROLA

A KÖZÖSSÉG- ÉS TÁRSADALOMFEJLESZTÉS FOLYÓIRATA

2020/2. szám

HIDAKAT ÉPÍTÜNK

A Wekerle telepi öntevékeny szomszédság

A Mag-ház küzdelmeiről és sikereiről

Angyali szigetek

Élhető város - a Körút közösségi megújítása

Ami a Vas utcai, SzFE-s tudósításokból kimarad

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
Hidakat építünk – szerkesztői előszó.....	2
Párbeszéd – ez az egyetlen esély.....	4
„Ahol tudatosság uralkodik, ott elveszettségnek nincs helye.”.....	9
Angyali szigetek (helyi közösség egy kis ráckevei szigeten).....	15
Élhető város civil platform Budapesten.....	21
Bent egy másik világ – ami a Vas utcai SzFE-s tudósításokból kimarad.....	26
MEGJELENT! Vercseg Ilona (2020): KÖZÖSSÉG ÉS RÉSZVÉTEL.....	33
KÖNYVAJÁNLÓ: A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja.....	40

PAROLA. A közösség- és társadalomfejlesztés folyóirata

Felelős kiadó: Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Péterfi Ferenc

Online lapszám: <https://kofe.hu/parola/korabbi-lapszamok/parola-2020-2/>

Címlapfotó: Magyar Kerékpárosklub

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén:

kofeegyesulet@gmail.com

Hidakat építünk – szerkesztői előszó

Szerző: Tóth Vivien

Hidakat építeni nem csak azért fontos, hogy átkelhessünk egy folyón, hanem azért is mert az azon az úton átjutó áruk, információk, emberek összekötik a két partszakaszt és egy folytonosságot hoznak létre ott, ahol valami előtte kettéválasztotta a területet. A hidaknak szimbolikus jelentése is van: összekötnék, összekapcsolnak.

Ha mindezt lefordítjuk a társadalomra, akkor észrevehetjük, hogy sok minden tud embereket szétválasztani, fizikai vagy szellemi távolságot létrehozni közöttük. A Parolának ebben a számában sokféle hídról, azok kiépítéséről, fejlesztői gondolatokról és főleg terepi tapasztalatokról olvashatnak a kedves olvasók.

Sokszor adhatnak inspirációt, megerősítést mások történetei, más közösségek, települések már megélt folyamatai. Ebben a számban is akár az Angyali Civilek megalakulásának esettanulmányát, akár a Wekerlei öntevékeny szomszédságról vagy a komáromi Mag-ház aktuális terveiről, programjairól tájékozódunk, minden esetben valami közös belső erőt fedezhetünk fel. Más-más területek és emberek mégis az aktív tenni akarás, az egymásra figyelés és az összekötő hidak építése mindenhol megjelenik.

Budapest belvárosában a Nagykörúton sem lehet ez másképp, ott is biztosan valahogyan meg lehet találni ezt a tenni akarást, de ennek a folyamatnak még az elején van az a civil együttműködés, amelyik ezt tűzte ki célul. Ebben a számban megosztják velünk a megalakulásuk hátterét és a tervezett fejlesztési folyamat dilemmáit, céljait.

Az aktuális és nagy érdeklődést kiváltó Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatóinak megmozdulása apropóján egy interjút olvashatunk, melynek témája a demokrácia, együttműködés, tapasztalat megosztás és emberség. Vajon mik zajlottak a háttérben?

És ha már az olvasásnál tartunk, nem csak a Parola ezen számait ajánljuk, hanem egyéb szakmai írásokat is, mint például Vercseg Ilona *Közösség és részvétel* című újra megjelent

könyvét, amely méltán emelhető a közösségfejlesztés alpművei közé. Most megújult formában, aktualizált fejezetekkel várja olvasóit. Továbbá *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* című kiadvány recenzióját is megtalálhatjuk az írások között, amelyben az intézmények szerepét hangsúlyozzák a szerzők a helyi közösségek fejlesztésében.

Hidakat építeni sokféleképpen lehet, talán sokszínűségével pont ez a Parola szám a legjobb példa erre. Lapozzák és olvassák olyan érdeklődéssel és kíváncsisággal, mint ahogyan ez a szám a szerkesztők részéről is készült!

Párbeszéd – ez az egyetlen esély

Szerző: Romhányi András

Romhányi András beszélget Péterfi Ferencsel a Wekerléről

Péterfi Ferenc népművelő, közösségfejlesztő, a Civil Rádió megalapítója, számos civil szervezet tagja és segítője, wekerletelepi rendezvények közreműködője, a Wekerle szerelmese.

RA: Emlékezeted szerint a Wekerle hogyan került a látókörödbe?

PF: Egy Budapesten élő ember a Wekerléről, mint városrészeztől egyszercsak elkezd hallani, olvasni. Megtudja, hogy ez egy sajátos építészeti értékekkel bíró, összetartó, egységes telep. Mind kialakulása, mind a sorsa nagyon érdekes.

Amúgy első tényleges élményem a Kós Károly szobor felavatása volt. Nekem véletlenül személyes kapcsolatam is volt azokkal, akik benne voltak ebben a munkában. Akkor éreztem rá, hogy itt van valami! Ám igazi kapcsolatam – valójában – teáltalad lett. Mi barátságban, meg szakmai kapcsolatban voltunk. Valamilyen apropóból, elmentem hozzád. Beszélgettünk, aztán később, az utóbbi pár évben a rendezvényeitekbe is bevontatok. Elkezdtem odavinni tanítványaimat is. Ennek oka volt. Tág körben nehéz kimutatni a közösségi folyamatok alakulását, de egy szűkebb közegben igen, és a Wekerle ilyen tekintetben ideálisnak mondható. Ezért azokat a hallgatóimat, akikkel a szomszédságról tanulunk és beszélgetünk, elhozom ide egyszer-kétszer.

RA: A Civil Rádió (CR) viszont az én emlékezetem szerint valójában mindig úgy jött be a képbe, hogy nekünk valamiféle propagandaeszköze volt szükségünk. Ilyenkor megkerestelek téged. Mi azt kértük, hogy egy-egy eseményünk a CR által nagyobb publicitást kapjon. (Manapság már nem igazán törekszünk erre, mert rendezvényeinket egyre inkább csak magunknak csináljuk...)

PF: Ez az érem egyik oldala. Másrészt van egy-két olyan dolog, ami a Wekerlén nagyon jelen van; olyan, ami pedig nekünk – a Civil Rádió missziója miatt – volt fontos. Mondjuk, ha az önkéntességről akartunk beszélni, akkor azonnal beugrott a telep. Az a minta, az a rendszer, ami ott nálatok keletkezett és kiépült, nagyon izgalmas. Ösztönös és tudatosá vált rendszer, már-már túlszisztematizált... S erről nem én csináltam riportot (Romhányi)

Marival, hanem egy kollégánk. Én utólag hallgattam meg. Vagyis a dolog tőlem függetlenül is ment. Amúgy nagyon érdekes volt a beszélgetés.

Tehát nemcsak arról van szó, hogy ti hívtatok, csináljunk valaminek valamilyen promóciót; de mi magunk is azt gondoltuk, hogy éppen erről, egyébként is jó lenne a mi műsorunkban beszélni. Mert, amire ti hívtatok bennünket, az alkalmas mintakövetésre, más szerveződések biztatására. Kapcsolatunk tehát kétirányú volt.

Egy-egy, mindkettőnk számára fontos esemény maga is jó ürügy volt, de a nálatok zajló közösségi folyamatok egy ilyen rádió, mint a Civil számára nagyon lényegesek. A mi szívügyünk egyik része az volt, hogy a helyi cselekvéseket, a helyi közösséget erősítő dolgokat mutassunk be. Ehhez találtunk mi példákat a ti munkátokban.

Meg hát – annak idején – nálunk, a Civil Rádióban volt a „Magyar Kollégium történeteiből” című állandó sorozatod. Az is a jelenlét stabilitását jelentette, jelen voltál egy közegben. Ez is nagyon fontos kapcsolat volt, amin keresztül azért meg lehetett tudni egyet, s mást a Wekerléről is.

Forrás: Fortepan.hu 128992

RA: Gyakran hangzik el a vélemény, hogy a Wekerle olyan különleges dolog, ilyen nincs még egy. Erre én azt szoktam mondani, hogy de, szerintem van! Vagyis igenis vannak jó közösségek; ahol másképp, de lényegében hasonló belső indíttatással, elszántsággal csinálják, s ugyanilyen kitartással működnek. Szerintem a Wekerlén lévő szellemi érték hetven százalékát mi az épített környezetnek köszönhetjük. Vagyis mi ugyanezekkel az önkéntes társakkal egy panel-lakótelepen csak a tizedét tudtuk volna elérni.

PF: De az is lehet, hogy más emberek, ugyanebben az emberi közegben a ti eredményeiteknek csupán tizedét tudnák elérni. Vagyis, ha nem ti vagytok ott; hanem olyanok, akikben nincs elegendő civil kurázsi, ambíció; ha nincsenek véletlen vagy szándékos szakismereti találkozások, akkor a Wekerle adott esetben lehetne passzív, alvó városrész is. Vagy – mint ahogyan Szentendre egy része – skanzenszerűvé is válhatna. De ez egy élő város! A várost a lakói építik, ez nagyon fontos dolog. De persze, fontos maga a város is! Az épített környezet fizikailag is tud segíteni abban, hogy ott jól menjenek a dolgok. De a lakók legalább olyan fontosak (szerintem fontosabbak), mint maga az építészeti kialakítás. De nem kell ezt a kettőt szembeállítani!

RA: Tulajdonképpen egyetlen témám van még. Mit üzensz a wekerleieknek? De úgy is fogalmazhatom, hogy te, aki jószerevével kívülről látsz bennünket; ugyanakkor, aki sok mindent – belülről átélve! – tudsz rólunk; te, aki a közösségi munkának, önkéntességnek stb. ismerője vagy; te hogyan látod, merre tartunk mi. Mire kellene vigyázni, milyen gyengeségeink vannak, milyen veszélyeink vannak, mire kellene támaszkodnunk? Azért is mondom, hogy ez üzenet, mert úgy látom, ma a Wekerlén elég komoly változásnak nézünk elébe. Felőröltük energiánk nagy részét. Nem látjuk, hogy milyen irányba megyünk. Sokszor még azok sem értenek egyet abban, hogy hogyan folytassuk, akik értelmesek, okosak, és tenni is akarnak valamit.

PF: Hát, ezt nem tudom megmondani, pedig elég sokszor lehettem ott veletek együtt. (Amúgy ez nekem mindig nagyon nagy feltöltődést is jelentett.) Nem tudom megmondani, mert ezt nem lehet tudományos vagy szakmai alapon elemezni! Ehhez ott kell élni, és ott kell lélegezni azokkal az emberekkel!

A Wekerlén valóban vannak fizikai (építészeti) adottságok, amelyek optimálisnak tűnnek. Ám ti olyan iramot diktáltatok az elmúlt pár évben, ami talán egy kicsit sok is. A folyamat egyrészt elképesztően gyorsan felhozott egy csomó mindent; létrehozott dolgokat, amiket már nem nagyon lehet túlszárnyalni. Ez az utánatok jövőnek nagyon nagy nehézséget jelent! Ugyanis a túlságosan magas hegynek, ami szinte föléjük tornyosul, nem akarnak nekiindulni. Másrészt az elfáradás magyarázata lehet az is, hogy nagyon felpörgött ez a dolog. Nyilvánvaló: ha egyszer van, ami jól megy, amit szeretnek csinálni az emberek, aminek örülnek is; hát akkor miért ne szeretnének még többet?! Nem azt mondom, hogy fékezni kellett volna, de megérteni, hogy vannak hullámok, és hullámvölgyek. Pörög minden, aztán egy kicsit elfárad.

Nem tudok általános tanácsot adni, irányt mondani. Jelen idejű problémáitok egyik okát ebben látom: nagy volt a ritmus. A városrész valóban nagyon sok mindent elért. Ezt meghaladni, de akár a közelébe kerülni is elképesztően nehéz.

Ami szerintem nagyon fontos, hogy bármilyen nehéz (vagy akár romló) helyzetben is a párbeszéd, a találkozás, az együttlét lehetőségét meg kell tartania a közösségnek! S akkor egyszer csak szinte magától előbújik a megoldás. Mert ott nálatok a hely szellemének azért van „némi” munkálkodása! Ezért esetenként egy-két ember eszmecseréjéből, vagy egy – akár külső szakember bevonásával történő – beszélgetésből elő tud kanyarogni a kiút, ebben eléggé biztos vagyok. Lehet, hogy ehhez egy kicsit több idő kell! Ám ahhoz, hogy ez biztosan előjőjön, ahhoz találkozások kellene! Vagyis azokat a színtereket kell megőrizni, (vagy akár még ilyeneket fejleszteni is), ahol megvan a találkozás, az együttlét, a kommunikáció esélye. Van gyönyörű központi teretek, egyesületi irodátok. Ugyanakkor nyilvánvalóan hiányzik valami állandó – télen is működő – agóra. Nem tudom, hogy ezt hogyan lehetne segíteni.

Fontos volna, hogy a fiatalok is helyben találjanak dolgokat! Mert egy városrész nem tudja kirekeszteni a külvilágot. Amelyik – finoman szólva – sem optimális sok tekintetben. Vagyis, hogy a fiatalokat nem erőforrásnak tartja, hanem valami bajnak, akikkel vigyázni kell... Tehát, hogy nem partnernek kezeli őket.

Nektek nyilván komoly problémát jelent, hogy kívülről nagyon sok hatás ér benneteket. Sok érték, de sok értéktelen is érkezik hozzátok. Ezek némelyike akár a fizikai körülményeket is kikezdheti. Vegyül például az építészeti szabályozást! Lehet ez akármilyen szigorú, ha egymagában áll: kijátsszák. Sok jó példára, és pozitív támogatásra van szükség, hogy a törekvés eredményes legyen! Enélkül rengeteg energia vész el, és a végén az egész semmit sem ér. De, hogyha nagyon erős a minta, a példamutatás, a bevonás, a lényeg megértetése, akkor van esély! Ezek fáradtságos dolgok. Nyilván vannak, akik ezt nem értik, más az érdekük, ezért tök máshogy akarják; elutasítanak minden korlátozást. Nos, ha ők nem letámadva vannak, hanem megérik a telep szépségét és mások megfeszülését annak érdekében, hogy ez a szépség megmaradjon, akkor lehet, hogy változtatnának. Sok ilyen mechanizmus kellene! Itt is a párbeszédet és az odafigyelést, és az együttlétet, ezeknek az alkalmait gyakorítani, ezt tartanám fontosnak.

Nem tudok sokkal többet mondani, minthogy párbeszéd-párbeszéd! Abból elő tud jönni valami. Na, meg a türelem! De hát, ezt könnyű mondani! A találkozások és a

gondolatváltások tereit jól ki kéne munkálni! Ebben – persze – benne van a Facebook, de benne vannak a fizikai helyek is, a tér, ahol le lehet ülni, a kávézó, a zug, a nem tudom mi... Szóval, az, ami ott, abban a ti világotokban kell! Talán az önkormányzatnak is lehet ebben valami szerepe, bár az önkormányzat inkább csak kapni tud a Wekerlétől. A Wekerle előbbre tart, mint bármely önkormányzat. Igaz, velük könnyebb szót érteni, azt hiszem, legalábbis...

De: találkozás és párbeszéd. Ez az egyetlen esély...

(Az itt megjelent interjú eredetileg a Wekerle című folyóiratban jelent meg.)

„Ahol tudatosság uralkodik, ott elveszettségnek nincs helye.”

Szerző: Monostori Éva

Monostori Éva a Mag-ház küzdelmeiről és sikereiről

A Komáromban több mint 10 éve létesült Mag-ház és a benne működő civil konzorcium Magyarországon egyedülálló közösségi szintérként létrehozott épített és közösségi érték: közösségi tér, civil szolgáltató, gyermek- és ifjúsági központ az, Élettér Közösség- és Településfejlesztő Egyesület és további öt szervezet otthona.

*A működtető egyesület néhány éve a város központjában megvásárolt egy újabb épületet, amelyben most **ART-Tér** névvel a fiatalok számára és az ő közreműködésükkel egy újabb közösségi teret építenek. Ennek a legutóbbi hónapokban történt lépéseiről tudósít az a hírlevél, amelyből az alábbi összeállítást közöljük. (a Szerk.)*

Kedves Barátaink, Társaink, Adományozóink!

Engedjétek meg, hogy címszavakban, a főbb állomásponatok megjelölésével beszámoljunk nektek az idei év eseményeiről, törekvéseiről.

2020. március 1-jétől a kiemelt hajléktalanokat foglalkoztató közfoglalkoztatási támogatás a magunk mögött hagyott 4 év után átkerült egy másik szervezet gondozásába.

2020. március 15-ig megtartottunk minden rendezvényünket. A karantén idején az élelmiszermentést folyamatosan biztosítottuk, a szolgáltatási kínálatunk kiterjedt az online oktatásban és közigazgatásban való segítségnyújtásra.

2020. június 1-jétől lehetőséget kaptunk az Élő Adásban való bemutatkozásra, amit megelőzött a követes adománygyűjtési kampányunk. Maga az Élő Adáson és az azt megelőző kampány során a komáromi ART-Tér fűtéséhez gyűjtöttünk. A több mint 2 millió forint nagyot lendített a megkezdett folyamatokon, maga a fűtésrendszer kiépítése október 31-ig megtörtént, befejeződött.

A szomszéd füve, amiben a kárt okoztuk

Mi mindent történt ebben az évben az ART-Térnél?

- Több alkalommal szerveztünk önkéntes napot, ahol az egyesületi tagokon kívül fiatalok bevonása is megtörtént, s aminek nagyon örülünk.
- Az elmúlt évben beszakadt szobának plafon részét feltettük, a villanszerelés is megtörtént, ebben a szobában került kialakításra a kárpitos és festőműhely.
- Elkészítettük a belső udvarrész térkövezését, ami 80 m². Októberben befejeztük ennek kiegészítését is, hogy az autók, eszközök fordulása is stabil úton történjen meg.
- Gyakorlatilag kiirtottuk a sok éve elhanyagolt kertben lévő növényzetet, igyekeztünk a közel 3200 m²-es udvarrészt megtisztítani és hosszú távú hasznosításához előkészíteni. Adományba kapott évelőket ültettünk, a ház építésével az udvar szépítését párhuzamosan végezzük.
- Két évvel ezelőtt jogtalanul átmentünk a szomszéd elhanyagolt telkén. Örömmel vettük tudomásul, hogy közel két év nyomozás, két tagunk rabosítási, többünk több órányi kihallgatási folyamata lezárult. Anyagi kárt nem okoztunk, sajnos jó szomszédi viszonyt sem alakítottunk ki.
- A tüzelőnek való fákat összegyűjtöttük, a zöldhulladékot ledaráltuk, a fűvet folyamatosan nyírjuk.

- Készítettünk magas ágyásokat, őszre a feltöltésük is megtörtént, eper, fokhagyma és fűszernövényes került kialakításra. A magaságyások mellé ősszel málnatöveket telepítettünk, így tavasszal málnasövényünk is lesz.
- Levertük az utcafronti vakolatot, lebontottuk a kert felőli – megcsúszott – terasz részt. Végeláthatatlan munkával folyamatosan elszállítottuk a keletkezett sítet, hulladékot.
- Elkészült az ideiglenes 'mobil' terasz első fázisa, amihez raklapokból állt össze a lépcső.
- Az utcafronti nyílászárók cseréje megvalósult, a kirakat cseréjét szeptember elejére ígérték. A hátsó udvarrészre egy ablak helyére bejárati ajtó került, ehhez az ajtóhoz készült a 'mobil' terasz. Megtörtént az utcafronton a kirakat cseréje is, a pincében is kicseréltük az ablakokat.
- Megtörtént a vízvezeték szerelése is, amit a mosdóhelyiségek és a teakonyha csempézése és járólapolozása, amiket a nyáron gyűjtöttünk.
- Készülnek a berendezési tárgyak, asztalok, szekrények, polcok, miegymás. Kizárólag újra-hasznosításból, gyűjtött és kapott bútorok felújításával, átalakításával.
- Szeptember végére terveztük az utcafronti falfelület szigetelését és színezését, ám elfáradtunk, így ezt a nagy munkát tavaszra toltuk át.
- Szeptember 26-ra terveztünk az ART-Térben egy 'Nyitott ART-Terasz' rendezvényt, amit a terasz és a mosdók hiánya végett október 10-re tettünk át. Ide vártuk a támogatókat, adományozókat, érdeklődőket, hogy mindenki saját szemével is láthassa hová és mire adományozott. Az épület alakítása még folyamatban van, tehát nem egy átadóra, hanem egy köztes állapotra hívtuk a barátainkat. Ezen a napon lehetőség volt bejárni az épülő házat, illetve egyéni és kiscsoportos foglalkozásokkal egy kicsit meg is merítkezni az aktuális művészeti és egyéb feladatokban. Természetesen mindezek mellett egy kis hangulatot is kerekítettünk, volt zene, tánc, festés, fotózás, filmezés és minden, ami jó.
- Jelenleg folytatjuk a villanszerelést és a művészeti szoba kialakítását. Ehhez galériát építünk, amihez a jövő héten már át tudjuk szállítani az asztalosgépeket.
- Amennyiben minden úgy alakul, ahogy terveztük, akkor az év elejétől már a tervezett foglalkozásokkal, tevékenységekkel tudunk is indulni.

Az épületre és az udvarrészre közel 5 millió forintot fordítottunk. Ehhez számolunk még a gázfűtés kiépítésére 3,2 millió forintot és a beköltözéshez, üzemeltetéshez szükséges villanyszerelésre, külső szigetelésre, színezésre, valamint az engedélyeztetésekre további 2 millió forintot. Így összesen nagyságrendben 10 millió forint az, amit ebben az évben és erre a folyamatra terveztünk és biztosítunk.

Megemlíjtjük, hogy az Élő Adás kampányán ebből közel 2.200.000Ft-t adományoztak szervezetünknek, a többi részt saját bevételből és konzorciumi együttműködésből biztosítunk. Állami és önkormányzati támogatást nem kaptunk, így nem is fordítottunk rá.

Élelmiszermentés – ez egy gazdag nap volt

Mi mindent történt ebben az évben a Mag-Háznál?

- Március elején a Magyar Népművelők Egyesületének pályázatán Ölveczky Gábor grafikusművész, az 'Év plakátja' elismerés első helyezését nyerte el Robinson Táborunk plakátjával.
- Márciusban egy hetet engedélyeztünk magunknak a 'pánikolásra'. Utána gőzerővel átterveztük az évünket, a lehetőségeinket.
- A karantén alatt majdnem behoztuk a lemaradásokat, adminisztrációban.
- Elindítottunk az Egyenlő Bánásmód Hatóságánál egy beadványt a más vélemény okán ért hátrányos megkülönböztetésért Komárom Város Önkormányzatával szemben. Ennek már eredménye is született. A döntést tekintve, ha innen nézzük, akkor lehet fehér, ha onnan

nézzük akár fekete is. Egy biztos – bár jogosnak ítélték a beadványunkat, – elmarasztalás az önkormányzat felé nem történt.

- Folyamatosan biztosítottuk az élelmiszerosztást és a nyitva-tartásunkkal, szolgáltatási kínálatunkkal segítettük a helyieket, a civil szervezeteket. Az élelmiszer mentését a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány, valamint magánszemélyek támogatásából, illetve jelentős saját forrás biztosításával november végéig tudtuk folytatni. Fájdó szívvel, de tudomásul kellett vennünk, hogy a szervezet fenntarthatóságát veszélyeztetné az, ha tovább folytatnánk e tevékenységet, így elengedtük.
- Márciusban 15 fő munkaviszonyát kellett megszüntetnünk, ebből május-júniusra 4 főt bértámogatással, 4 főt közfoglalkoztatással újra munkába tudtuk segíteni. Hárman más foglalkoztatónál kaptak lehetőséget. Novemberre lejártak a bértámogatások, most még küzdünk a továbbfoglalkoztatás megszervezésével.
- Áprilisban Bp. II. kerületben kivágott gesztenyefák törzseit megkaptuk köztéri padok, utcabútorok készítésére. Kéthetes intenzív szervezést követően Komáromba kerültek, egy részüket fel tudjuk vágni, ezek a munkafolyamatok a jövő héten kezdődnek. A vastagabb törzsek felvágásához a megoldást még keressük.
- Júniustól meghirdettük a nyári táborainkat. A 9 táborhétből 4 tábor került lemondásra, ötöt nagy létszámmal meg tudtunk szervezni. A táborok ismét nagy sikerrel folytak, a gyerekek továbbra is szeretnek hozzánk jönni.
- Júliustól a táborok mellett a szokásos műhelyeink is beindultak, a nyári foglalkozások elkezdődtek, szerveztük az őszt és a telet. Nagyobb lélegzetű rendezvényeket nem tervezünk erre az évre, csupán a szokásos és újonnan beinduló kiscsoportos műhelyeket folytattuk addig, amíg volt rá lehetőségünk.
- Szeptemberben Taliándörögdön az ifjúsági konferencián nagy örömmel vehettük, vehettem át a KÖSZI Díjat, amit az ifjúsági munka területén folyó tevékenységeink elismerése. Köszönjük.
- Novemberben a Civil Rádió 117 percében a hét embereként tudtunk, tudtam bepillantást nyújtani a MAG-Ház szervezeteinek különböző értékteremtő folyamatairól.
- December 1-jével kezdődő héten meghirdettük a Manó-utat a Mag-házba és nagyon készültünk rá mi is és a gyerekek is. Sajnos ezt a lehetőséget is el kellett engednünk, de

Manóként végig járjuk – amennyiben még lesz realitása – az intézményeket és az udvarról egy kicsit távjátszunk a gyerekekkel, elvisszük nekik a tervezett ajándékokat, ezzel zárjuk le az évet, ezt adjuk MAG-unknak is ajándékba, hiszen idén elmarad a közös karácsonyunk és az évzárásunk is.

Az élelmiszermentésbe megközelítőleg 1,5 millió forintot fordítottunk. Ebből az alapítványi és egyéb magánszemélyi adomány kb. 500.00 forint volt. A MAG-Ház és az eszköztárunk fenntartása további 2 millió forint körül van évente. Az itt folyó tevékenységeinkhez sincs sem állami, sem pedig önkormányzati támogatás, kizárólag saját forrásból és a konzorciumi együttműködésből biztosítottuk.

Minden tagunknak, önkéntesünknek, támogatóknak, adományozónknak nagy tiszteletünk és köszönetünk az elmúlt időszakban irányunkba és a törekvéseink megvalósulásába vetett hitéért és bizalmáért. Bízunk benne, hogy nem okozunk csalódást és azok a közösségi értékek és célkitűzések, amelyeket Mag-unk elé tűztünk és amelynek megvalósításáért folyamatosan küzdünk, nem csorbulnak a jövőben sem.

Mindannyiunk nevében tisztelettel és szeretettel:

Monostori Éva szakmai vezető

Angyali szigetek (helyi közösség egy kis ráckevei szigeten)

Szerző: Boda Kitti

Több 100 zsáknyi illegális szemét, lakossági fórumra kikajakozó polgármester, egyesületalapítás – egy nyár a ráckevei Angyali-szigeten

Egy keveset a szigetről, a közösségről

A közigazgatásilag Ráckevéhez tartozó [Angyali-sziget](#) a Ráckevei-Soroksári Duna-ág egyik lakott szigeteként igazán különleges helynek számít. A valamikori vadászterület kezdetben a horgászok körében vált igazán népszerűvé, majd az 50-es évek parcellázási hullámát követően szép lassan benépesült a város zajától és pörgésétől szabadulni vágyókkal. Mára pedig már az sem ritka, hogy a klasszikus víkendezők mellett, többen is állandó lakhelyül választják maguknak ezt a helyet.

A stégekkel sűrűn szegélyezett 2,5 km-en elterülő sziget különlegessége leginkább annak fizikai elzártságából fakad. Hiszen az a tény, hogy a szigetet kizárólag csónakkal lehet megközelíteni, több szempontból is meghatározza a helyi viszonyokat. De miről is van itt szó?

Az elzártságából kifolyólag a sziget meg tudta őrizni a természetközelségéből fakadó vadregényességét, mint egy olyan állandó elemet, amelynek része a karnyújtásnyira tollászkodó jégmadár, aminek reggelente a stégen kávézás közben az ember könnyen szemtanúja lehet, vagy a lagúnában napozó teknősök képe, amikor csónakkal elhaladunk

közöttük. Ezzel együtt a bejutás körülményessége komoly féket is jelentett a változás dinamikájában, nem épült olyan ütemben az alapvető infrastruktúra, és bár egy-két flexnek így is sikerült átjutnia a szigetre, mégsem volt jellemző az a klasszikus teleki nyüzsgés vagy dömping, amit a nyaraló- vagy épp a kertes övezetekben megszokhattunk. De talán az igény sem volt meg erre, hiszen megérkezve a szigetre az emberek érzékelésében is mintha más fokozatba kapcsolt volna az idő. Átértékelődött a sürgős fogalma is. Amit nem sikerült elsőre behozni magaddal a hétvégére, az hirtelen már nem is tűnik olyan fontosnak, hogy még egyszer fordulj érte.

Az elszigetelődés hatással van a közösségre, szomszédsági kapcsolatokra is, hiszen a szigeti létből fakad egyfajta kényszerű egymásrautaltság is. Ez minduntalan kizökkent abból az atomi létből, amiben csak te vagy meg a saját telked, hiszen az elsüllyedt csónakot nem fogod egyedül kiemelni a vízből, de a lapra szerelt konyhabútor felcipelésében is jó, ha van segítség. És segítség az mindig akad. Ráadásul egy-egy ilyen helyzet jó ürügy az ismerkedésre, barátkozásra is – akárha agysebész a szomszédod vagy ha árufeltöltő, a szigeten jelentőségüket veszítik az ilyesfajta társadalmi különbségek. Ha pedig egy régebbi tulajdonossal sodor össze az élet, akkor a szigeti rutinokba való beavatáson túl könnyen előkerülhetnek a helyi legendák Zámbo Jimmyről, [Mikéről, az utolsó magyarországi pákásról](#), az ő kettejük igen viharos kapcsolatáról és Czinger néni kocsmájának messze földön híres zsíroskenyeréről. Ezek a történetek ritkán jutnak ki a szűk környezetükből, hiszen ma már szinte nincs is olyan hely, ahol „csak úgy” össze lehet futni a sziget lakóival, az ehhez szükséges infrastruktúra teljesen hiányzik. Persze a révre várva vagy épp a kútnál vízért sorban állva van esély szóba elegyedni a „távolabbról” érkezőkkel, de ezek nem többek pillanatnyi összetalálkozásnál.

Aztán ezen a nyáron egyszerre csak felbolydult a sziget közössége. Kellett hozzá az illetékesek részéről a lakosság érdemi tájékoztatásának tartós elmulasztása és ebből kifolyólag néhány száz illegálisan kirakott szemeteszsák.

Rajtunk múlik! A szemétszedéstől a közmegegyezésig

Előzményként elmondható, hogy önmagában véve is van egy sajátos rendszere annak, ahogyan a hulladék elszállításra kerül a szigetről, hiszen csak meghatározott emblémás zsákokban kirakott szemetet visznek el a kijelölt pontokról. Ezt a rendszert írta felül idén az önkormányzat a koronavírusra hivatkozva – mivel hónapokig szünetelt az elszállítás

és a zsákok beszerzésére nem volt lehetőség, ezért úgy döntöttek, hogy bármilyen zsákban kitehető a szemét, el fogják vinni.

A probléma ott indult, hogy a korlátozások feloldását követően, ezt az „engedményt” az önkormányzat eltörölte ugyan, de érdemi tájékoztatást erről nem adott a szigeten élőknek. A szemét viszont tovább gyűlt, de elszállításra már nem került, így az esztétikai problémák mellett elszaporodtak a rágcsálók is. Szóval igen akut problémává vált a dolog.

Az önkormányzat felé számtalan jelzést tettek az aktívabb tulajdonosok, de érdemi válasz kevés esetben érkezett. Fontos itt kiemelni az érdemi szót, mert a meglévő csatornáin (fb oldal, honlap) tett ugyan közzé információkat, de ezek valójában nem jutottak el a tulajdonosokhoz. Azzal, hogy az a sok szempontból tarthatatlan állapot hetekig tartotta magát egyrészt láthatóvá vált, hogy a sziget helyzete igencsak alacsony prioritást képvisel a helyi önkormányzat napi ügyei között, másrészt a helyzet súlyossága számos rendszerszintű nehézségre is rávilágított a szolgáltatás kapcsán, amire nem lett volna válasz az sem, ha másnap eltűnik a szemét a szigetről.

A kialakult helyzetre innentől sokféleképpen reagált a helyi közösség. Átszákolási akcióra szerveződtek a szigeten minden lerakó megtisztításával az emberek, időt – bűzt nem kímélve tettek bele az energiát, hogy többen a saját pénzükön vásárolt zsákokba átcsomagolják mások szemetét, amit korábban nem megfelelő zsákokban raktak ki. Saját maguk szervezték meg a korrekt tájékoztatást több platformon is és a status quo betartása érdekében ún. „kukakommandókba” tömörülve igyekeztek őrizni a némiképp helyreállított rendet. Emellett az addig karókkal jelölt szemétszállítási pontok közül többen is felújították a meglévő tárolókat, illetve kérelemmel fordultak az önkormányzathoz anyagi támogatásért, hogy fedett-zárt tároló készülhessen.

Miután az akut probléma megszűnni látszott, határozottan úgy tűnt, hogy még lenne annyi felhajtó ereje a közös cselekvésnek, hogy a közösség figyelme a tartós megoldás felé forduljon, amely ebben az esetben strukturálisabb változásokat jelentett, egyfajta reformját a közszolgáltatásnak.

És – felfedve magamat elmondhatom, hogy – 3 éve szigeti telektulajdonosként, nyaraló közösségfejlesztőként itt kapcsolódtam be tevőlegesen is a folyamatokba. Mivel a történet innen már velem együtt folytatódik tovább, némiképp felhagyok a helyzet leíró bemutatásával és egy belsőbb narratívában viszem tovább az események bemutatását.

No, de vissza a reformhoz. Ezen a ponton különösen fontossá vált, hogy a sokféle kezdeményezést egybehangolva lépünk fel, ebben láttuk annak az esélyét, hogy az érintett szereplők hajlandóak lesznek érdemi egyeztetésre a szigeti közösséggel.

Na de mit is akar a közösség, milyen irányba mozduljon a helyzet? Facebook csoportokban élénk és sokszor vég nélkülinek tűnő viták zajlottak a rendszer hiányosságairól és a lehetséges alternatívákról. Ekkor döntöttünk úgy, hogy közösségi beszélgetésre, szigetgyűlésre hívjuk a tulajdonosokat.

Az első 2 órás találkozóra a sziget nagyon különböző pontjairól érkeztek résztvevők (volt, aki fél órát gyalogolt, hogy ott lehessen), leginkább az adott szomszédság aktív emberei, akik így átfogó képet tudtak adni az aktuális helyzetről. Bár így, ennyien már jóval több információval és ötlettel rendelkezünk, még mindig voltak zavaros részek, illetve határozottan úgy éreztük, hogy akkor tudunk érdemi javaslattal előállni, ha jóval több embert megszólítunk a szigeten. Így esett, hogy az augusztus 20-i hosszú hétvégén közel 70 ember részvételével, köztük Ráckeve első 2 emberével world caféztunk a kertünkben.

Sok előkészítő munka, közös egyeztetések, telefonálgatások, plakátolás, szórólapozás előzte meg a több mint 3 órás szigeti fórumot. Az egyik fő hangsúly a szélesebb elérésen volt, ezért a szigetet körbe járva – a gyerekek rikkancsok módjára körbebiciklizve -, a meghívókat kézbe adva vittük a hírért az eseménynek. Lehetőség volt arra is, hogy meghatalmazással vegyenek részt emberek. A másik fontos elem a szervezésben magának a fórumnak a felépítése volt, amiben a legfontosabbnak azt éreztük, hogy mindenkinek

adjunk lehetőséget arra, hogy el tudja mondani a véleményét, hallja másokét is és a végén közös mérlegeléssel döntsenek a jelenlévők arról, hogy mi az a minimum, amiben mind egyet tudunk érteni. Ezt 4 asztalt körbejárva tették meg, mindenhol más volt a kérdés, mindenhol volt idő, hogy kiscsoportban hozzászóljanak az emberek. Ezt az utat bejárva készült el az a javaslatcsomag, ami 80 ember egybehangzó véleményét tükrözte és amellelt, hogy több pontban a szigettulajdonosok saját felelősségi körébe tartozó feladatokat is meghatározott, alkalmas volt az önkormányzattal való egyeztetés elindításához.

Itt van az ősz, itt van újra

Már 2 hónap is eltelt a szigeti fórum óta, a javaslatcsomagot útnak indítottuk, volt több körben levélváltás, van olyan kérésünk, ami azóta teljesült (pl. több méretben legyenek elérhetőek a hivatalos zsákok), de az is látszik, hogy akkor van bármiféle elmozdulás a rajtunk kívül álló kérdésekben, ha vannak, akik ezt napirenden tartják, ha folyamatosan rajta van a figyelmünk.

De jön az ősz, a sziget szépen lassan, de kiürül, miközben a feladatok továbbra is itt vannak. Hogyan lehet életben tartani a közös cselekvést ilyen dinamika mellett? A motiváció, az érdeklődés fenntartása alaptól kihívás, de így amikor az önérdek múlását még az évszakok is befolyásolják...Mit tanultunk a nyárból?

Az fontos felismerés volt a nyári időszak alatt, hogy igenis van tenni akarás. Ha van, aki(k) kezdeményezzen(ek) és ez láthatóvá is válik, akkor eltérő intenzitással ugyan, de többen is szívesen kapcsolódnak – a tényleges feladatot ezeknek az erőknél az összehangolása adta. Természetesen mindig lesznek távolmaradók, ezért is érdemes azokra koncentrálnunk, akik már aktívan jelen vannak. És miért is ne lehetne az eredmény, hogy vannak, akik a fórumok alatt értelmet találtak a szelektív gyűjtésben és innentől a saját

MEGHÍVÓ

SZIGETI FÓRUM
ANGYALI-SZIGET 64.

ÖNNEK IS BÁNTJA A SZEMÉT?

AZ INGYENES SZEMÉTSZÁLLÍTÁS A SZIGETEN 2020.06.14-ÉN MEGSZÜNT.

>> DE MI LEGYEN A KELETKEZŐ SZEMÉTTEL?
 >> ÖNT IS ZAVARJA A SZEMÉT LERAKÓ PONTOK MOSTANI ÁLLAPOTA?
 >> MI LENNE, HA A SZIGETEN KÍVÜL LENNE A SZEMÉTTÁROLÁS?

ÖNT IS ÉRINTI HOGYAN DÖNTÜNK!

MONDJA EL VÉLEMÉNYÉT. SEGÍTSEN A KIALAKULT KÁOSZ MEGOLDÁSÁBAN. TALÁLKOZZUNK 08.23-ÁN!

ANGYALI CIVILEK
(TOVÁBBI INFÓK: ANGYALISZIGET FB OLDALON)

MEGHATALMAZÁS

ALULÍROTT, (NÉV),
ANGYALI-SZIGET SZÁM ALATTI TULAJDONOS,
MEGHATALMAZOM
(NÉV), ANGYALI-SZIGET SZÁM ALATTI
TULAJDONOSTÁRSAMAT, HOGY A 2020. 08. 23-I
SZIGETI FÓRUMON A NEVEM BEN ELJÁRJON.

MEGHATALMAZÁS

háztartásukat is másként alakítják? Az is látható, hogy léteznek olyan ügyek, amik átlépik a szomszédságok határait és képesek nagyobb mozgásokat is beindítani.

A találkozások alatt még egy dolog megerősödött a résztvevőkben: sok olyan közös ügy van itt a szigeten, amiben szintén megérné összefogni és közösen fellépni. Szóval mi lenne, ha csinálnánk egy egyesületet itt a szigeten – tették fel a kérdést az egyik alkalommal. Egy egyesületet, ami állandóságot hozna, keretet adna az erőforrásainknak, a tenni akarásunknak, intézményesíteni tudná az egyre inkább tapintható közösségi mozgólódásokat.

Még a szezon utolsó lendületével ebben is sikerült elhatározásra jutni, és megalakítottuk az Angyali-szigeti Civilek Egyesületét. Az alakulást egyre népesebb alapítói kör segíti, közben pedig próbálgatjuk magunkat, most épp abban, hogy mennyire lehet holszezonban online fórumot tartani, vagy hogy mi legyen a jövő évi programterv és hogy hogyan leszünk egyre többen.

Boda Kitti közösségfejlesztő, igazi terepi szakember. Mindig megtalálja, hogy egy közösséget éppen mivel lehetne tovább lendíteni és néha ő maga is belekeveredik a folyamatokba. Így történt ez az Angyali szigeten is, ahová először, mint ártatlan, piheni vágyó érkezett. Ezen kívül széles nemzetközi kapcsolati hálójával rendelkezik a közösségfejlesztés területén és nem riad meg egy angol nyelvű előadástól sem. A Közösségfejlesztők Egyesületének operatív részét erősíti, ahol jól jön a rend iránti elkötelezettsége.

Élhető város civil platform Budapesten

Szerző: Molnár Berta

2020 talán egyik legvitatottabb budapesti városfejlesztési témája a nagykörúti kerékpársáv kialakítása volt. Ritka, hogy a közbeszédben ilyen intenzíven megjelenjen egy közterület átalakítása, ez valószínűleg a Nagykörút szimbolikus városi szerepéből fakad, valamint a közlekedés a lakosság számára a legnagyobb érdeklődést élvező városfejlesztési téma, elég csak arra gondolni, hogy választások előtt megszaporodnak az útfelújítások.

A közterületek ugyanakkor nem csak közlekedésre szolgálnak, meggyőződésem, hogy a városlakók életminőségét az élhető, élményekben gazdag, sokféleképp használható közterületek nagyban tudják javítani. A Nagykörúttal kapcsolatos diskurzusban kevés szó esett a közlekedésen kívüli témákról, hogy mi történik a szegélyen kívül, pedig ez talán a legizgalmasabb. Sokat elmond például az a gyakori vélekedés, hogy a Nagykörút "széles" járdáját lehetne kerékpárútként használni, ami azok számára logikus lehet, akik autóval, vagy akár villamossal csak átközlekednek, de nem töltenek időt a Nagykörúton.

Ezen szerettünk volna változtatni, amikor számos olyan szakmai és civil szervezetet megkerestünk a Kerékpárosklubbal, akik kötődnek az élhető város témájához, hogy megmutassuk, nem érdemes a közlekedésre korlátozni a Nagykörút kérdését.

A helytakarékos közlekedés vagy a forgalomcsillapítás csak eszközök ahhoz, hogy teret és egészséges körülményeket teremtsünk azoknak a dolgoknak, amiket egy városban csinálni szeretünk, sétálni, nézelődni, barátokkal találkozni, kiülni egy teraszra vagy épp sportolni. Ahhoz, hogy a Nagykörút valóban jó hely lehessen, sokféle szakmának kell együtt dolgoznia, a városi terek mindig komplexek, ez különösen igaz erre a városi főutcára.

Kiket vonjunk be?

Sokféle méretű, szakterületű és munkamódszerű civil szervezet dolgozik Budapesten, kérdés volt, kik lehetnek érdekeltek egy élhető belvárosért létrehozott közösségben. A Kortárs Építészeti Központ hozta az építészeti-urbanisztikai tudást és laikusok számára is érdekes népszerűsítő, ismeretterjesztő események szervezésének tapasztalatát. A Valyo, bár elsősorban vízpartokkal foglalkozik, tapasztalt a városi közterek újraértelmezésében, katalizátorként működnek. A Magyar Kerékpárosklub a kritikus tömegről híres, rengeteg városlakót és önkéntest megmozgató népszerűsítő eseményeket szervezünk. A Járókelő köztéri hibabejelentőként indult, mintegy önkormányzati feladatot magára vállalva, de mára szemléletformáló tevékenysége is erős, és a gyalogosok érdekképviselővé kezdenek válni.

A Greenpeace, a Levegő Munkacsoport, az Energiaklub és a Fridays for Future a környezetvédelmet, fenntarthatóságot képviseli, és természetesen a közlekedéssel foglalkozó szervezetek is helyet kaptak, mint a Magyar Közlekedési Klub és a Közlekedő Tömeg. Számos helyi, kerületi kötődésű szervezet is csatlakozott hozzánk, akiknek az életteréről van szó, és a lakosság közvetlen megszólításában, közösségépítésben különösen tapasztaltak.

Hogyan tud együtt dolgozni egy ilyen heterogén társaság?

Első találkozásunk alkalmával egy olyan workshopot tartottunk, ahol az élhető belvárossal kapcsolatos gondolatainkat gyűjtöttük össze, problémákat és lehetőségeket egyaránt. Fontos volt egyeztetni az értékrendünket, megismerni a különböző szakterületek szempontjait. Gyorsan láthatóvá váltak a szinergiák, amik a fenntartható közlekedés, a klímavédelem, a minőségi közterületek, a gazdasági aktivitás és a helyi közösségek között léteznek.

A workshop alapján a Nagykörútra fókuszálva egy olyan komplex javaslatot küldtünk a főpolgármesternek, ami a teendők teljes spektrumát lefedi.

(hivatkozás: <https://epiteszforum.hu/az-elettel-teli-emberkozpontubb-nagykorutert-18-civil-szervezet-kozos-kezdemenyezese>)

A munkánk nem áll meg a Nagykörútnál, hosszú távú együttműködést tervezünk. Ehhez feltérképezzük a kompetenciákat, szakértelmet, erőforrásokat, legyen az eszköz, önkéntes vagy kapcsolatok. A civil szervezetekre jellemző a források szűkössége, és a hasonló területen működő szervezetek a forrásteremtéskor versengenek, az erőforrások megosztásával viszont hatékonyabbak lehetünk. A következő év folyamán közös stratégiát készítünk, addig is feltérképezzük, hogy rövid távon milyen egyébként is tervezett projektekben tudunk együttműködni. Eszközeink lehetnek a közös állásfoglalás, érdekképviselés, nyomásgyakorlás, a részvételi kultúra erősítése, és fontos, hogy a városi terekben is meg tudjuk mutatni a vízióinkat.

Mindegyik szervezet részéről megjelent a szemléletformálás, ismeretterjesztés fontossága. Ahhoz, hogy a klímaváltozás megelőzhető legyen, a fenntartható város- és közlekedésfejlesztés mellé lakossági támogatottságot kell építeni, ebben látjuk a szerepünket. Közösen az üzeneteinket is több emberhez el tudjuk juttatni, szakmai kérdésekben segíthetjük egymást, összefüggésekre világíthatunk rá. Célunk, hogy a lakosság aktív résztvevőjévé váljon a város alakításának. A városfejlesztéssel kapcsolatos véleményalkotásnak része kell, hogy legyen az ismeretek átadása, amire jó példa a főváros által klímavédelmi témában rendezett közösségi gyűlés, ahol a résztvevők egy tanulási, ismeretszerzési folyamat után hoznak döntéseket, tesznek javaslatokat. Ez kiterjeszthető a hatékony üzenetek megkeresésével, részvételi folyamatok révén, amire jó alkalom a Nagykörút újragondolása, hiszen a közvélemény figyelmét már élvezzi a téma.

A Nagykörút jó gyakorló terepet adhat az együttműködésünknek, jelenleg azt vizsgáljuk, milyen módon tehetünk hozzá a részvételi folyamathoz. Lehetőséget látunk különböző kutatásokra, stakeholder csoportok összehozására, igényeik megismerésére, a közös munka facilitálására. Fontosnak tartjuk, hogy a várost használók helyben, a Nagykörúton tudjanak a témával foglalkozni, lássanak alternatív használati módokat, jelenjen meg kicsiben, de érzéketesen, hogy milyen lehetőségek rejlenek ebben a városi főutcában. A lakosság számára könnyen befogadható, szórakozást nyújtó közterület mellett (kreatív és fogyasztásmentes közterület újraértelmezés, mint Szabihíd) tematikus szakmai beszélgetéseket, esteket is szervezhetünk.

A civilek részvételiségben betöltött szerepének dilemmái

A városfejlesztési stratégiákban gyakran felmerül a gondolat, hogy a civilekkel való együttműködés hatékony lehet, amikor az erőforrások szűkösek, ez igaz volt a gazdasági világválság idején, de most, a koronavírus járvány alatt is bebizonyosodott, hogy egyes önkormányzati feladatokat át tudnak vállalni civil szervezetek.

Civil oldalról ez felveti a kérdést, hogy ha önkormányzati feladatokat önként, akár ingyen vállalnak civilek, azzal az eredeti problémát megoldatlanul hagyják, hatékonyabb stratégia lehet a változásért való nyomásgyakorlás. Ha egy szervezet szolgáltatóként kezd működni, önkormányzati vagy állami forrásokra támaszkodva, az az eredeti céltól viheti el az erőforrásokat és a szervezet fókuszát, és a véleménynyilvánítás függetlenségét, a nyomásgyakorlás szabadságát is kérdésessé teheti, különösen, ha a szervezet nem tartja fenn az ettől független forrásteremtési "lábát".

Hasonló dilemma merül fel, ha a civil szervezetek egy részvételi folyamatban szolgáltató, facilitáló szerepet vállalnak. Lehetnek-e egyben stakeholderek? Kell-e elfogulatlanság ehhez a szerephez? Ez hogyan egyeztethető össze az érdekképviselési szereppel, a szervezetek fő célkitűzéseivel? Etikus-e, ha egyes stakeholderek facilitátori pozícióba kerülnek, még ha a fenntartható városfejlesztési célokat nem is tartjuk megkérdőjelezhetőnek?

Amíg egy civil szervezet elsődleges stratégiája a döntéshozókra, szakmai szereplőkre való nyomásgyakorlás, megteheti, hogy tiszta, néha sarkos, tisztán tudományos álláspontokat közvetít. Amikor viszont a szélesebb lakosság megszólítása a cél, szerintem nagyon fontos mérlegelni, hogy a társadalom aktuális befogadóképessége milyen, mik a megléphető, vállalható életmódbeli változtatások. Hiszen a fenntarthatóság témakörében gyakran arra kérjük az embereket, hogy változtassanak életmódjukon, szokásaikon, ami nagyon nehéz. Túlságosan fekete-fehér üzenetekkel, moralizálással épp azokat idegenítjük el, akik a célcsoportunk lehetnének, így például a Kerékpárosklub esetében kifejezetten kártékony lenne az autóvezetőket antagonizálni, hiszen épp azt akarjuk elérni, hogy autózás helyett a biciklizést megszeressék. Reflektálni kell a lakosság hétköznapi igényeire, problémáira, a váltás nehézségeire, és így kell formálni az üzeneteinket, ha a civil együttműködés célja, hogy széles társadalmi rétegeket állítsunk a fenntartható, élhető város támogatása mellé.

Külön kihívásnak ígérkezik, hogy hogyan integráljuk a külső városrészekben élő lakosság igényeit, ne keletkezzen külváros-belváros ellentét. A Nagykörútnál és általában a forgalomcsillapítás, autóforgalom csökkentés témájában a külső városrészekről autóval érkező lakosság tűnhet fel bűnbakként, pedig egy városi főútvonalnál ők is stakeholderek, egy ilyen utca az egész város számára nyújt szolgáltatásokat, még ha az átmenő gépjárműforgalom szerepét csökkenteni is kívánjuk.

A Nagykörút a város egyik leginkább összetett tere, rengeteg igényt támasztunk a használatával kapcsolatban, és az igények összeegyeztetése érdeksérelmekkel járhat. Vagy legalábbis változással, ami még egyéni szinten is nehéz. Kíváncsian várom, hogy hogyan tudja az új civil együttműködésünk ezt a változást elősegíteni.

Molnár Berta építész, urbanista, akinek remek érzéke van az emberekhez és a közösségekhez. A Magyar Kerékpárosklub műszaki tanácsadójaként mindig tudja, hogy mi történik Budapesten a kerékpáros közlekedéssel kapcsolatban. Ő maga is elkötelezett biciklis. Érdekli, hogy egy-egy fejlesztésbe hogyan lehet a lakosságot bevonni és velük együtt kialakítani majd megvalósítani valamit. Érdekes rá figyelni!

Bent egy másik világ – ami a Vas utcai SzFE-s tudósításokból kimarad

2020/2

Interjú Heppes Áronnal

Mit üzen a rádió? *A Civil Rádió adásából készült írás*

– Sokat foglalkoztunk itt a Civil Rádióban a Színház- és Filmművészeti Egyetem körül zajló vitákkal, azoknak a tüntetéseknek a közvetítésével, amelyekről sokat tudunk. Ma ennek a folyamatnak egy más oldaláról beszélgetek Heppes Áronnal. Többnyilatkozatukban jelezték, hogy rendszeresen fórumoznak, és hogy így hoznak döntéseket. Hogy is zajlik ez a dolog? Áron, egy pár szót, ha mondana, hogy milyen szakon tanul, van-e valamilyen tisztsége – ez valóban nem is olyan fontos –, csak hogy így elhelyezhessük.

– Én másodéves vagyok a Színház- és Filmművészeti Egyetem látványtervező szakán, ami egy másodképzés, tehát azzal, hogy másodéves vagyok, azzal egyben végzős is vagyok. Az ötödik évem a felsőoktatásban. Az itt tartott fórumokon vagyok moderátor, tehát egyféle fórumstruktúra-vezető, akinek az a célja, hogy a fórum hatékonyan működjön. Ezek a fórumok, amik nálunk most már rendszeresen, minden nap tartva vannak, ezek bázis-demokratikus alapúak, ami azt jelenti, hogy tényleg mindenkinek a véleménye képviselve van. Aki jelen van akár fizikailag, akár online, az elmondhatja a véleményét. Sokféle különböző kézjelet használunk, hogy ki, milyen sorrendben, mikor, mennyi idő alatt mondhatja el, amit el szeretne. Arra figyelünk, hogy bizonyos tematikák között maradjon a beszélgetés, hogy ne szaladjunk el mindenféle irányba. Ez a moderátorok feladata, hogy ezt abban a mederben tartsák, amiben kell, hogy maradjon. Ez szembemegy végül is azzal, ami egyébként békeidőben egy egyetemen szokott lenni, a képviseleti demokráciával, ahol azzal, hogy bizonyos csoportoknak egy-egy képviselője a csoportnak az álláspontját képviseli. Például a HÖK-ből van delegálva ember mondjuk a szenátusba. A szenátus akkor egy képviseleti szervként az egyetem ügyeivel foglalkozik. Ezzel szemben most bázis-demokratikus módon döntünk el mindenféle kérdést. Annyit tennék hozzá, hogy van külön hallgatói fórum, ahol csak a hallgatók beszélgetnek a hallgatókat érintő témákban. Van külön egyetemi polgársági fórum, ahol ott vannak az oktatók is, dolgozók is, irodisták, hallgatók, mindenki.

- Korábban végeztek is esetleg?
- Nem. Ők nem. Ez az aktív, mostani egyetemi polgárokat érintő fórum. Van olyan is, ami meg például külön dolgozói fórum. Én annak nagyon örülök, hogy a dolgozók is felismerték, hogy ez őket is érintő téma és kérdés. Most már vannak ilyenek, hogy dolgozói fórum, van olyan, hogy tanár fórum, akik a sztrájkban felmerülő kérdésekről végső soron döntenek. Egyébként boldogan meghallgatják a hallgatók, a dolgozók javaslatait, de végső során a tanári fórum fogja kimondani azt, hogy mit döntenek a sztrájkkal kapcsolatban.
- Amit elmondott a technológiával, vagy a módszerekkel kapcsolatban, hogy kézjelek vannak, ezt, ha jól tudom, a nagy létszámú összejöveteleken szokták használni, mert 4-5-6 fős közösségben talán ezek nélkül is lehet boldogulni. A bázis-demokráciának a másik lényege, hogy nem a többség uralkodik a kisebbség felett, hanem ha lehet, akkor a megegyezésig tart. Ez így van az önök esetében is?
- Igen, ideális esetben. Ha például egy nagyon nagy kérdés van, akkor nehezebb egyből a cél felé törekedni. Mondjuk az a kérdés, hogy mi legyen az oktatásunkkal. Ez egy elég nagy kérdés, ezt nyilván nem fogjuk egy este alatt megbeszélni, ha több százan részt veszünk, hanem akkor ezt feldaraboljuk kisebb részekre, és ezekről egy-egy apróbb egységről mindenképpen valamilyen döntésre jutunk. Ez általában úgy néz ki, hogy mi felterjesztjük moderátorként a vitázók elé, hogy mi azt gondoltuk, hogy most ebből az adott témából eddig tudunk eljutni. Például azt mondom, hogy a holnapi sajtótájékoztatóról kellene beszélni, hogy azon ez vagy az jelenjen meg, és mi azt tervezzük, hogy ez szavazásig elmegy. Erre adunk mondjuk fél órát. 20 perc után jelezzük, hogy már lement 20 perc, most már kéne javaslatokkal élni stb.
- Addig érvelés zajlik az első 20 percben.
- Így van. Az szokott lenni a struktúra, hogy elsődlegesen információkkal és tényekkel szolgálunk, tehát hogy mindenkinek tiszta legyen a fejében, hogy mi az, ami pontosan történik. Utána elkezdünk ezek alapján érvelni, és végső soron egy döntésre jutunk Van olyan téma, ahol inkább fejtágítás, tudás átadása, beszélgetés a cél, és akkor sokkal inkább kötetlen, beszélgetősebb hangulatú a fórum blokk. De ezek a fórumok általában akár 5-6 órák is szoktak lenni, eléggé fárasztó, megterhelő. Rendszeres az, hogy 200 fő fölöttiek ezek a fórumok. Nagyon erősen képviselve van mindenki, mert tudják, hogy ha nincsenek itt, akkor nem lesz, aki hallassa az ő szavukat, mivel ez egy bázis-demokratikus berendezkedés.

- Előfordul az, hogy egymással ellentétes nézetek kerülnek megvitatásra, és annak valamilyen útját bejárják?
- Igen, számos alkalommal. Ez úgy szokott kinézni, hogy elhangzanak pro érvek, kontra érvek, majd utána elkezdjük meggyőzni egymást, hogy oké, értem, amit mondasz, de erre tudok egy ilyen megoldást. Ha elfogadja ezt a másik fél, akkor szép lassan közeledik ez a két álláspont, és ebben egyébként kifejezetten sikeres ez a bázis-demokratikus működés, hogy tényleg van lehetőség meggyőzni egymást. Ehhez kell egy olyan mentális álláspont, hogy elfogadjuk azt, hogy oké, meggyőzhetőek vagyunk. Szerintem nagyon fontos, hogy nincs olyan, hogy berögzül valaki és mérges lesz.
- Képes felfüggeszteni a saját álláspontját a vita kedvéért, vagy a párbeszéd kedvéért.
- Igen.

– A hallgatótársai az elejétől fogva egyértelműen kedvelte ezt vagy vannak, akik esetleg ebből inkább kivonulnak, vagy vannak, akiket ez idegesít?

– Én úgy veszem észre – én egész régóta benne vagyok ebben a fórumozásban –, hogy azért emelkedik a létszám, mert lassanként észreveszi mindenki, hogy itt tényleg nincs más, aki elmondja az ő véleményét. Amikor felmerül az, hogy itt egy fontos kérdésről lesz döntés, akkor ott akar lenni az ember, hiszen el akarja mondani, amit gondol. Ezért van, hogy most már teljesen megtelik az Ódry Színpad nézőtere. Van a vírus-ügy miatt egy bizonyos létszám, ahol már nem engedünk be több résztvevőt. Ha ez megtelik, akkor az interneten, zoom-on szoktak becsatlakozni a többiek. Ott már sokkal nagyobb a létszám, mert az Ódry, örömünkre, megtelik, és a többieket el kell irányítani. Ez is már nagyon jól működik. A zoom-on is vannak jelszavak, amik adott kézjelzést helyettesítenek, és ott is most már egészen folyékonyan működik a kommunikáció.

– Akik a másik oldalról a maguk egyetem-foglalását kritizálják, gyakran azt szokták mondani, hogy ez csak egy kisebbség, és valójában nagyon sokan csöndben vannak. Ez a fórumozás, amiről beszél, meglehetősen kikezdi ezt az álláspontot. Mekkora arányát érinti ez a hallgatóknak?

– Azért nehéz erre válaszolni, mert eléggé változó a létszám, annak függvényében, hogy milyen események övezik az adott időpontot. Például tegnap érkezett az a nyolcpontos ultimátum, ez mindenkinél felkavarta a vizet, ezért voltunk tegnap többen, mint kétszázan.

– Hogyan zajlik ez a folyamat? Hiszen az emberek különböző vérmérsékletűek

– Igen, abszolút. Ezért van az, hogy először információkat mondunk. Elmondjuk, hogy mik ezek a pontok, például tegnap ez így történt. Akkor valaki ezzel a ponttal, vagy azzal egyetért, vagy nem ért egyet. Azokat elmondja, mi meghallgatjuk, és utána pedig megy a meggyőzés, hogy oké, ebben neked van igazad, abban neked van igazad. A végén, amikor egy sajtótájékoztatóig jut például ez a történet, akkor ténylegesen egy olyan álláspontot tudunk kommunikálni kifelé, amiben megegyeztünk és megszavaztunk, és a legnagyobb egységet közvetíti, amit kimondunk. Persze van olyan, hogy valakit nem győznek meg, vagy van olyan, amikor nem 100%-os az egyetértés, de ezzel nincs semmi gond. Attól még ez egy egységes lét, ami itt bent történik. Ha valaki nem ért egyet, és mondja a saját véleményét, az engem, őszintén, boldoggá tesz, mert ez azt jelenti, hogy nem megsértődik és csöndben marad, hanem hangoztatja a saját véleményét.

– Involválódott, belsővé vált számára ez a dolog. Gondolom, azért a nehézség az lehet, hogy amiről döntés hoznak, utána ezt nem mindig lehet a valóságban képviselni, vagyis képviselni még csak lehet, de realizálni nem feltétlenül, hiszen más felek is vannak. Ez hogyan gyűrűzik be? Tehát amikor valamiről közös döntést hoznak, és mondjuk a tárgyaló fél elutasító ebben a dologban – de bármi más hasonló esetben –, ez mennyire befolyásolja utána a tárgyalás vagy fórumozás légkörét?

– Alapvetően most már ahhoz hozzá vagyunk sajnos szokva, hogy itt nem mi irányítunk, hanem mi reagálunk ezekre a dolgokra. Kialakult egy olyan helyzet, hogy a két résztvevő fél – mondjuk így – egyoldalúan csak a sajtóban kommunikál egymással, és nincsen közvetlen kapcsolat és információátadás a két egység között. Ez annak köszönhető, hogy mi nem vagyunk olyan helyzetben, hogy bármiféle gesztust tudjunk tenni, hanem mi csak reagálni tudunk a minket érő gesztusokra. Például egy olyan gesztus volt ez a nyolc pont tegnap, amire úgy reagáltunk, ahogy reagáltunk. De mi nem olyan helyzetben vagyunk most, hogy mi tudunk indítványozni lépéseket.

– Ez egy nagyon érdekes tanulási forma. Honnan vették ezt a tudást? Ennek azért nagyon komoly technológiája van, és főleg a gyakorlata nagyon sokszor egy nagyon jó módszer. Ez nagyon nagy felelősséget jelentő, ámde nagyon fontos tudás.

– Az egyetemfoglalás első napjaitól rengeteg felajánlás érkezik, és ezek nem csak anyagiak és tárgyiak, hanem például egy moderátor workshop-ot tartott nekünk egy szakember, amire olyan emberek jelentkeztek, akik érezték magukban a lehetőséget, hogy ők képesek moderátorkodni, akár volt pedagógus tapasztalatuk, vagy csak jó kapcsolatuk van emberekkel stb. Ezen a workshop-on részt vettünk nagyjából húszan. Megtanultuk ezeket a kézjeleket, hogy mekkora tömegeket hogyan kell moderálni, hány főtől érdemes ezt a technikát alkalmazni, hány főtől érdemes azt a technikát alkalmazni. Ezt szépen megtanultuk, és a következő hetekben ezt tökéletesítettük. Ami azért fontos szerintem, mert ez nem csak a moderátor oldalról egy tanulási folyamat – sőt –, hanem pont, hogy a vitázók oldaláról is, akik megtanultak hatékonyan vitázni. Eddig az volt, hogy összefüggéstelenül, mindenfélét bekiabáltak, vagy nem reagáltak az előző hozzászólóra stb.

– Tehát a beszólás és a beleszólás közötti különbség itt most már meg tapasztalható.

– Azt vettük észre, hogy ha például jön egy új ember fórumozni, napról napra jobban fog hozzászólni, jobban érti a struktúráját a fórumnak, és így hatékonyabban vitázó tagja lesz a közösségnek. Ez egy nagyon jó dolog. Tehát nagyon fontos megtanulni vitázni is, nem csak moderálni. Volt például egy elég nagy lépés, amikor az első, talán három hétben nagyjából, csak hallgatói fórumok voltak, és utána bevontuk ebbe az oktatókat és az egyetemi polgárságot. Az például nehéz forma volt, mivel az eddig megszokott magázós rendszer és a megszokott tanár-diák kommunikáció megszűnt minimum a fórum idejére, hiszen egyenrangú felek vagyunk ebben a bázis-demokráciában. Mindenkinek ugyanolyan értékes a hozzászólása. Nagyon jó volt látni, hogy végül is a tanárok és a dolgozók is elfogadták azt, hogy a mi fórumunk így működik. Erre rábólintottak, és bizony, ha másfél perces időlimitje van egy hozzászólásnak, akkor másfél perce van mindenkinek! Az első pár alkalommal nehezebb volt, viszont tök hamar átálltak erre. Elfogadták, hogy jól működik ez a fórum, mert látták az eredményeit, és most már az egyetemi polgársági fórumok is nagyon hatékonyan működnek.

– Jól értettem, hogy húszan voltak ezen a felkészítésen? Akkor ezek szerint van még más is, aki Önön kívül ezeket a fórumokat vezeti?

– Sőt, amikor egy fórumot vezetünk, akkor van egy moderátor, akinek konkrétan az a szerepe, hogy a témát a medrében tartsa. Figyelje, hogy melyik témára mennyi idő van, figyelje, hogy ha már elhangzott egy érv, akkor azt lekeverje, hogy ne legyen ismétlődés, figyeljen arra, hogy másfél percek be legyenek tartva stb. De ezek mellett van még egy egész moderátori stáb is. Ilyenek mondjuk azok a technikai emberek, akik például a zoom-ot kezelik, van jelentkezés-író, aki a jelentkezések sorrendjét írja, ő szoros kapcsolatban áll a zoom-figyelő emberrel, mert a zoom-on is lehet jelentkezni. Őket is sorrendbe írjuk, mint hogyha itt lennének. Vannak például, akik a mikrofonokat viszik. Ez egy kb. 5-7 fős stáb, amelyik moderál. Ideális esetben a stábok rotálnának, mert nagyon megterhelő a moderálásra figyelni, ezért cseréljük ezeket a pozíciókat.

– Erre a versenyre szocializálódó társadalomban ez az együttműködés nagyon izgalmas élmény. Arra is gondol az ember – kicsi savanyúan –, hogy ha nem lett volna ez a drámai helyzet, akkor lehet, hogy ezt a nagyon komoly tapasztalást nem is élték volna meg. Akármilyen lesz a dolog vége – reméljük a legjobbakat –, ez egy nagyon fontos tanulás, amin most keresztül megy az egyetemi polgárság.

– Igen, ezt sokszor hangoztatjuk is. Én személy szerint nagyon-nagyon úgy érzem, hogy az utóbbi egy hónapban többet tanultam, mint bárhol eddig akár egy év alatt. Tényleg nagyon sokat tanulunk a demokráciáról, a közös együttműködésről, tapasztalat-megosztásról, emberségről. Nagyon fontos dolgokat tanulunk itt meg, akkor is, ha ez nem egy órarendi környezet. Sőt, éppen azért tanulunk meg fontos dolgokat, mert most nem egy megszokott oktatás történik itt.

– Valójában a közvélemény azt látja, ami kint történik az utcán, az épület előtt, a másik épületben, és közben bent egy másik világ. Végül azt kérdezem, Áron, el tudja-e képzelni, hogy a másik féllel – mondjuk például a minisztériumi szereplőkkel – egy ilyen eset összejön, hogy ők is résztvevői legyenek egy fórumnak, és őket is valahogy rávenni, hogy próbáljanak megegyezésre jutni.

– Itt az a fontos kérdés, hogy a másik fél alatt kit értünk. Mi a kuratóriumot nem fogadjuk el, és a kuratórium által kinevezett személyeket se: legyen az kancellár, kancellárhelyettes, vagy az a két általános rektorhelyettes. Ők számunkra illegitímek, velük nem fogunk leállni tárgyalni. Őket nem tekintjük partnereknek. De ahogy mondtad, hogy a minisztérium tagjaival, például Palkovics Lászlóval mi leülnénk. Ezt várjuk egy hónapja. Számos alkalommal jeleztük felé, hogy igen, mi szeretnénk párbeszédet folytatni

a minisztériummal, vagy vele, Palkoviccsal, mert ebben látjuk a kiutat. Ez a patthelyzet senkinek nem jó: nekünk se jó, nekik se jó, nem történik oktatás egy neves felsőoktatási intézményben. Ezzel csak veszíteni tud mindenki: az ország is, a hallgatók is, mindenki. Ebből mi ezt a kiutat látjuk, hogy a minisztériummal szuper jó lenne leülni. Természetesen nem ilyen fórum környezetben – amikor kétszázan vagyunk –, hanem egy hatékonyabb, pörgősebb beszélgetés jó lenne, vagy valamilyen párbeszédet megkezdeni Palkovics miniszter úrral.

– Egy egészen új világ az, ami körvonalazódik. Végezetül, van-e még mentális erejük, türelmük kitartani?

– Ezt pont a legjobb napon kérdezed. Mert most vagyunk itt 36. napja, ami európai rekord, mert Zágrábban 2004-ben 35 napig bírták az egyetemfoglalást az ottani bölcsészkaron. Biztos vagyok benne, hogy itt kitartunk. Amit minden alkalommal szajkózunk, hogy addig lesz itt blokád, amíg nem teljesülnek a feltételeink. Még nem teljesültek, még lesz blokád. Talán az lehet félreértésre ok, hogy mi nem szeretnénk itt bent maradni, nem egy kényelmes helyzet, hogy nekünk itt blokádolni kell egy épületet. Mi annak örülnénk legjobban, ha holnap megoldódna az egész probléma, úgy, ahogyan mi szeretnénk. Akkor nem kéne itt blokádolni. Ez nem egy öröm, ez nem egy buli, hiába mondják azt akármilyen sajtóorgánumban.

– Köszönöm szépen. Heppes Áronnal, másodéves hallgatóval beszélgettem az elmúlt percekben, a Színház- és Filmművészeti Egyetemen folyó bázisdemokratikus rendszer működéséről, arról a fórumozásról, amelynek kereteiben egy érdekes demokratikus döntési rendszert alakítottak ki.

(Fotó: www.facebook.com/szfehok)

MEGJELENT! Vercseg Ilona (2020): KÖZÖSSÉG ÉS RÉSZVÉTEL

Szerző: Vercseg Ilona

A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete

Ez a munka a 2011-ben azonos címen megjelent papíralapú felsőoktatási tankönyv jelentősen átdolgozott, e-változata, második kiadás.

Lektor Csongor Anna. Tördelő Sain Mátyás. Közösségfejlesztők Egyesülete, 2020. Parola füzetek. Letölthető az egyesület honlapjáról: <https://kofe.hu/parola/parola-fuzetek/>

A könyvet a szerző, Vercseg Ilona mutatta be a 2020. augusztus 8-án, Kunbábonyban, a Tagi Nyári Egyetemen. A könyv Bevezetés-ét most változtatás nélkül mutatjuk be. *A szerk.*

Varga A. Tamásnak

Bevezetés

Bevezetőmet két részre osztom. Az elsőben e könyv második kiadásának szükségességét indokolom, a másodikban a könyv címében szereplő „gyakorlati elmélet” kifejezés tartalmát értelmezem.

Először is tudni kell, hogy a *Közösség és részvétel* felsőoktatási tankönyvet minden, a közösségi munka iránt érdeklődőnek írtam, közülük is leginkább a felsőoktatásban tanulóknak és a gyakorlatban dolgozó közösségi munkásoknak. A könyv a felsőoktatási tanulmányok mellett a felnőttképzésben folyó szakmai képzésekhez is fontos szakmai támpontokat kínál.

A 2011-es első, csak papíralapon elérhető megjelenéskor leírt alapelvek és szakmai jellemzők jórészt kiállták az idő próbáját, hiszen azok már a '70-es évek közepe óta érlelődtek. Az értelmes élet lehetőségét keresők között ott találni a közösségfejlesztés kialakítóit is. Ma is megállja a helyét a *Közösség és részvétel* első kiadásának számos gyakorlati példája. E példák közlésének funkciója itt elsősorban az, hogy az Olvasóban kialakuljon egy átfogó kép azokról a helyzetekről, amelyekkel a közösségi beavatkozóknak dolguk lehet.^[1]

A közösségfejlesztés legfontosabb mozgásterei, fókuszai, azaz értékeink megvalósításának fő terei lényegükben nem változtak, de finomodtak, árnyaltabbá és megalapozottabbá váltak. A szerepek/szerepkörök fejezet is időtálló lényegében még ma is.

Az első megjelenés óta eltelt közel 10 év a felgyorsult és gyakran drasztikus, indokolhatatlan változások időszakáé. A mindent átértelmező-átalakító politikai, gazdasági és társadalmi változások szinte kikerülhetetlen, kötelező érvényű hatást igyekeznek gyakorolni a hiedelmekre, az értékekre, a szabályokra, a szerepekre, a szokásokra, a szemléletmódra, az intézményekre – így a közösségre és részvételre, a civil társadalomra, a közösségfejlesztésre is. Az ellenhatás nem maradt el – az elmúlt 10 év közösségi és civil szférájában új gyakorlati megvalósulások születtek, melyek új értelmezési lehetőségeket vetettek fel, a változások új helyi és társadalmi-politikai mozgalmak sokaságának megvalósulását ösztönözték és egy új közösségi beavatkozó szakma megjelenését is sürgették, a közösség szervezését, s a kortárs kontextus szinte naponta állítja a közösségi beavatkozó szakmákat és mozgalmakat új kihívások elé.

Mindezek a könyv újra- és továbbírását, valamint frissítését tették szükségessé. A második kiadás legfőbb újdonsága szemléleti jellegű:

- Kiterjeszti, beilleszti a gyakorlati szakmai tevékenységet (közösségi munka, s azon belül a közösségfejlesztés és közösség szervezés) a szakmákon kívül zajló közösségi munkába (más szakmák közösségi irányultságú gyakorlata, helyi és társadalmi mozgalmak, spontán módon létrejövő közösségi kezdeményezések).
- Felismeri a *community engagement* (itt: közösségi elköteleződés) fontosságát mint a közösségi cselekvés kiindulópontját, 0. szintjét.[\[2\]](#)
- Új szakmai/mozgalmi területet mutat be, a közösség szervezést.
- Kitágítja a helyi és társadalmi/politikai mozgalmak korábbi értelmezését.
- Mindezeket az utóbbi évtized gyakorlatából vett példákkal támasztja alá.
- Változtat a szakmai nyelven.
 - Igyekszik a más szakmákból az utóbbi időben átvett szakkifejezések helyett következetesen az új értelmezésű közösségi munka jellemzőit tükröző kifejezéseket használni:

- Segítés *helyett* közösségi beavatkozás. A segítség szó patronáló jellegű – patronál pártfogol, támogat, védnökséget vállal vki, vmi felett
- Szolgáltat *helyett* fejleszt, katalizál
 „Számos példáját láthattuk már annak, hogy egy projekt keretein belül hogyan szűkülhet még a közösségfejlesztés, a közösségi munka is szolgáltató jellegű munkává, ahelyett, hogy endogén fejlődést és változásokat eredményezne.”
 „A rugalmasság és a függetlenség előtérbe helyezése nem szolgáltató típusú, hanem *katalizáló* munkára alkalmas és kész szakemberek kiválasztódását és szerepvállalását eredményezné.” [3]
- Képessé tétel *helyett* társadalmi, közösségi tanulás
 A képessé tételt kifejezést használják angolszász országok közösségfejlesztési területein, ám számunkra fordítása körülményes (hatalommal való felruházás, felhatalmazás, képessé tétel) és műveltető jellegű (valakivel csináltat valamit).
 A társadalmi/közösségi tanulás demokratikusabb, az egymástól tanulást fejezi ki és az egyéni mellett a közösségi munka eredményére is rámutat. Mindemellett használhatjuk továbbra is az *empowerment* kifejezést, s ez esetben én leginkább a *képessé válás* jelentés alkalmazását tartom a közösségi munkához illőnek.
- **A közösségi munka** ebben a kiadásban már nem csak a szociális terület szakkifejezése, hanem minden olyan szakmáé is, amelyik közösségi beavatkozással is él, továbbá valamennyi, helyi és társadalmi mozgalomé, s a civil társadalom összes közösségi tevékenységéé.

A nemzetközi, elsősorban az európai és magyar perspektívákat figyelembe véve, a 2. kiadás a következőket tartalmazza:

Az **első rész** az alapvetését, a közösségi munkával mint az emberiség önmegvalósító, sajátos tevékenységével; a közösségi beavatkozás három kiindulásával; a mozgalmi és a szakmai felvetéssel foglalkozik, majd tisztázni igyekszik a közösségi beavatkozó jellegű szaktevékenységek fogalmait, legitimációs támpontjait, alapelveit és jellemzőit (történeti áttekintéssel), s bemutatja a közösségi beavatkozás fontosabb szervezeteit itthon és külföldön.

A második rész arról szól, hogy a szaktevékenység hogyan mozog és alakul az állandóan változó társadalommal, s arról is, hogy a magyar közösségfejlesztés, közösségi munka eddig milyen beavatkozási területeken bontakozott ki. A helyi közösségi folyamatokat átható, leggyakrabban alkalmazott célokat és eljárásokat *fókuszba* helyezve a civil társadalom fejlesztését, a szocializáció és felnőttképzés közösségi lehetőségeit, a helyi/közösségi gazdaságfejlesztést és a legátfogóbb értelemben használt közösségi munkát helyezzük most figyelmünk középpontjába. E rész végén, integrációs megfontolásból, bemutatjuk a közösségfejlesztés iránti általános szükségleteket; a közvetítés és a megújulási képesség szükségességét, azt, hogy mit jelent a kulturális változás immár folyamatosan jelenlévő kihívása, a demokratizálódás és a nemzetek feletti civil társadalom szükségessége a közösségi beavatkozással foglalkozók kontextusában.

A harmadik rész a szakemberrel, a munkát végző közösségfejlesztővel, közösségi munkással, közösségi szervezővel foglalkozik, elsősorban a szerepekkel, a szakmai feladatokkal és a szakértelemmel, és sorra veszi az eredmények és hatások mérésével és a gyakorlati alkalmazással kapcsolatos fő kérdéseket is.

A könyvet néhány jövőre vonatkozó, kíváncsú fejlődési irány felvázolásával igyekszem teljesebbé tenni, továbbá Fogalomtárral és a felhasznált Irodalom jegyzékével.

Az első megjelenés közel 10 évét követően szükségessé vált nem csak a könyv megújítása, hanem az is, hogy e-változatban legyen hozzáférhető.

Másodszor a *Bevezetés* ad jó teret kötetem alcímének kifejtésére: A közösségfejlesztés és a közösségi munka gyakorlatának elmélete. A „gyakorlati elmélet” (vagy „a gyakorlat elmélete”) kifejezést a francia szociológus, Pierre Bourdieu vezette be (Bourdieu, 1972) s bár itthon kevésbé, Európában széles körben vált használatossá. A „gyakorlat elmélete” (*une théorie de la pratique*, vagy *theory of practice*) kifejezéssel arra utalunk, hogy az itt bemutatandó elméletek fő forrásául közösségfejlesztők-szervezők, közösségi munkások gyakorlati tapasztalatai szolgálnak. A közösségi beavatkozás hatásainak megfigyelése és elemzése révén e tapasztalatokból vontunk ki lényegi, s ekként több helyzetre érvényes magyarázatokat és alkalmazható eljárásokat, annak érdekében, hogy megragadhassuk a közösségi szakmai beavatkozás természetét, jellegét, meghatározottságát és működési módját hétköznapi mozgásában, igazolva létjogosultságát és immár történelmi jelenvalóságát is.

To profile the profession of community work – e címen állította össze Hágában, 1987-ben egy munkaterületi bizottság a közösségi munka meghatározóit. A kérdések és a lehetséges válaszok, noha egyre változó tartalommal, azóta is nyitottak, hiszen korunkban az állandósuló változások determinálják a közösségfejlesztés és más közösségi beavatkozások mozgásterét. A sztenderdek ugyan időről időre összegezik egy professzió aktuális profilját, de mivel az, társadalmával együtt, szüntelenül változik, folytonos reflexióra és módosításokra, kiegészítésekre van szükség – erre szolgálnak például az Egyesült Királyságban a közösségfejlesztés állandó értekezletei (*standing conferences*). Egy szakma fejlesztésének fontos eleme a gyakorlati elmélet, amely a kellő számú gyakorlati munka általános érvényű elemeinek megragadásából, kiemeléséből és további használatra alkalmassá tételéből tevődik össze, s válik a szakmai kánonnak részévé, megbízható, a gyakorlat által igazolt szabálygyűjteményévé.

A gyakorlat kínál megfontolásokat és felismeréseket, belőle vonódnak ki és általa nyernek igazolást a közösségi beavatkozás modelljei és velük együtt cselekvési területei, s azok elméleti háttere és módszerei is. Ha ezek változnak, a szabálygyűjtemény is változik.

A beavatkozási modellekkel a különböző mozgás- és kommunikációs formák is átalakulnak az állandóan változó társadalmakban, helyi közösségekben. Háttérbe szorulhatnak például, majd újra előtérbe kerülhetnek, akár az összes cselekvés *fókuszába* is. E fókuszok – a hagyományos szerepkörökön túl – új szerepeket és szerepköröket alakítanak ki a változást elősegítő személyek szakmaiságában. Ilyenek a változás közvetítője, a katalizátor, az animátor, a pártfogó, a tanító-képző, a támogató, a fejlesztő és szervező szerepek, amelyek mellé felsorakozik az agitátor, a mozgalmatszervező, a közösségi döntéshozatal facilitátora és további új szerepek. A közösségi média hozzájárulása a civil kezdeményezésekhez egyre jelentősebb, s már nem csak online, de gyakran offline tevékenységeket is generál, melyek közösségi szervezőmunkát igényelnek. Tüntetések, vonulások, étlánc, flashmobok, fórumok, szociális közösségi médiakampányok, népszerűsítő filmek, PR és oktatófilmek, mémek és egyéb közösségi létrehozásának szakértelme is kialakul, s a hozzáértés megszerzése mellett mindezek rendszerezése, alkalmazhatóságának tanítása is kidolgozódik.

E munkában egy sor, általam ismert és fontosnak tartott, s közösségfejlesztő lévén jobbra a közösségfejlesztésből merített gyakorlati elméleti tapasztalatot osztok meg az érdeklődőkkel. Előre bocsátom, hogy nem tudom a közösségi beavatkozást kizárólag szakmának tekinteni. A közösségfejlesztés szakmaépítésében eltöltött évtizedeim során

mindinkább érlelődik bennem a felismerés, hogy az helyi közösségi mozgalmakat is gerjeszt, melynek hatására megvalósul a legfőbb cél: a közösség általi fejlesztés.

Mindez számos, a szorosan vett szakmán belüli és kívüli tényező együttállásából jön létre. A közösség jellege, kezdeményező és cselekvőképessége, mikro és makrokörnyezete és kultúrája csakúgy, mint az érintett csoportoké, cselekvő személyeké és a beavatkozó szakemberé, meghatározó jelentőségű. A dolgok egymáshoz viszonyuló, pillanatnyi helyzete, a *konstelláció*, az egyidejű megjelenés nem áll fenn örökké. *Panta rhei* – „minden folyik” (gör.): a világon minden állandó és örökös mozgásban van. Így a közösség általi fejlesztés is folytonosan változtatja mozgástereit, keresve beavatkozásának az adott időszakban legoptimálisabb területét. Együtt mozog a változó társadalommal, s kér/foglal el mind több teret közösségi hatások eléréséhez.

Az optimális mozgástér megtalálásához sok függ attól, hogy a mindenkori társadalomirányítás – a társadalomjobbító civilekkel és szakmákkal együttműködve – mennyire rugalmasan és milyen gyorsan tud reflektálni az új kihívásokra, él-e a megújulást felgyorsító eszközökkel, az intézmények meta-szerkezetének fejlesztésével – ilyenek a közösségi beavatkozás módjai, s a közgondolkodás változásai is –, érvényesíti-e befolyását erkölcsi, fejlesztéspolitikai, jogi és anyagi támogatás formájában. S még ha mindezt tenné is, remélhetőleg nem rögtönzéssel forgácsolná szét figyelmünket és erőforrásainkat, hanem átfogó kulturális és társadalmi válaszokban jelenítené meg a társadalom és közösségfejlesztés kihívásaira adható válaszokat. (Gergely, 2005: 7 [1991])

Az Idő, a Sokaság, a terebélyesedő Gyakorlat és a tapasztalati úton folyton gyarapodó Hozzáértés rögzít változásokat, hoz létre variánsokat, vesz észre új igényeket és szüli az azokra adható válaszokat.

A közösségfejlesztésre, közösségi innovációra vállalkozó első csoport már a kezdeti gyakorlati munkák után illetve közben, a '70-es-'80-as évekből szinte azonnal figyelni kezdett a szakmaépítési szempontokra, egyszerűen azért, hogy mind több szakembert, helyi közösségi munkást legyen képes e munkába bevonni. Folyamatosan fejlesztette beavatkozási módjait, miközben elemezte és publikálta azok módszertani és elméleti vonatkozásait, majd ezek segítségével képzéseket szervezett az érdeklődőknek. Felnőttképzés és felsőoktatási kurzusok, szakirányok, továbbképzések, végül 2010-től az ELTE TáTK Közösségi és civil tanulmányok szakán beindult MA képzés jelzi e folyamat fő állomásait.

Újabb közege a szakmaépítésnek a szakmai és mozgalmi találkozók szervezése: kistérségi, megyei, országos és nemzetközi konferenciák, szemináriumok, műhelymunkák, melyek hatására az érdeklődő helyiek motiváltakká váltak a közösségfejlesztésre, és fokozatosan a helyi fejlesztések sokasága kezdődött meg. E gazdag és tágas *kommunikációs folyamat* rendre felszínre hozta az igényeket: ismerni egymást az országban és Európában; együttműködni, közös programokat kialakítani; meghívni a szakmai szervezetek egy-egy specialistáját a saját helyszínre; szomszédolások, tanulmányutak, nyári egyetemek és így tovább. A jó kommunikáció „magától” végzi dolgát: ismerkedések, megismerések, ráismerések, gondolatcserék, párbeszéd, megértés, egyetértés, együttműködés jön létre, leggyakrabban önszervező módon, szervezetek, települések, kistérségek és megyék között, többször külföldi partnerek bevonásával.

Akadtt kéz és ihlet is mindezek hozzáértő leírására, Parola és Parola-füzetek [4], tanulmányok, cikkek, jegyzetek, tankönyvek és szakkönyvek kiadása kíséri a magyar közösségfejlesztők és közösségi munkások útját.

Végjegyzetek:

[1] A röviden ismeretett példák itt éppen csak felvillantani hivatottak egy-egy közösségi munkával létrehozott eredményt, melynek részletesebb megismeréséhez (nem mindig, de legtöbbször) az Irodalom adja meg a példák mögött álló esettanulmányok, publikációk elérési útját. A “Mi történt azóta ezen a településen?” mindig felmerülő kérdésre a Harmadik rész A fejlesztő szakmai feladatai (105. o.) a *Visszavonul, kiszáll* részében (112. o.) adom meg válaszomat.

[2] Kifejtését lásd a Második rész Fókuszban a közösségi munka fejezet *Hogyan hat ...* részében (92. o.)

[3] Szerzői kiemelések e könyvből

[4] A Parola a Községfejlesztők Egyesülete negyedévenként megjelenő szakmai folyóirata, a hosszabb terjedelmű műveket a Parola füzetek sorozata jelenteti meg, <https://kofe.hu/parola/>. További kiadványok az egyesület honlapján találhatók, <https://kofe.hu/kiadvanyaink-tanulmanyaink/>

A Parola 30 éves évfordulójára Huszerl József, az egyesület tagja, a Községi Kapcsolat Alapítvány (Adattár) alapítója és ügyvezetője írt visszaemlékezést (Huszerl, 2019)

KÖNYVAJÁNLÓ: A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja

Szerző: Dudok Dávid

Absztrakt: Aktuális és sok szempontból újszerű témával foglalkoznak a *kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* című módszertani útmutató írói és szerkesztői: a 2019-ben megjelent kötetben támpontokat, mérföldköveket, kapaszkodókat és jó gyakorlatokat találhatunk a kulturális intézmények – közösségi-művelődési intézmények, múzeumok, könyvtárak – közösségi részvételi alapú (társadalmiasított) működésével kapcsolatban.

A hazai társadalom- illetve közösségfejlesztési programok egyik kiemelt projektje a *Cselekvő Közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP-1.3.1-15.)* egyik fontos célja, hogy a fentebb említett és a projekt által érintett intézmények működésében minél inkább gyakorlattá váljon a részvételi alapú munkamódszer.

Abstract: The authors and editors of the *The community-based operation mode of the cultural institutes (A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja)* deal with actual and new perspectives in their methodological manual. In this book, which has released in 2019, we can find useful cues, milestones, and good practices of cultural institutes' – like community centres, museums and libraries – community-based operation mode.

The *Active Communities – active community engagement (EFOP-1.3.1-15.)* project is one of the emphasized society- and community development projects in Hungary, which one tries to make enlarge the number of the institutes with the community-based operation mode.

A kötet felépítése

A témában releváns, aktuális hazai szakirodalmat gyarapítják azon kiadványok, melyek részben a szóban forgó projekt keretében készültek és közvetve vagy közvetlenül a társadalmiasítás folyamatának megértését és megvalósítását segítik elő. Jelen kötet szerzői arra vállalkoztak, hogy az eddigi tapasztalatokat és elméleteket rendszerezve részletes és átfogó képet adjanak a társadalmiasított működésről, megfogalmazzák azon lépéseket, amelyeket követve elérhetővé és fenntarthatóvá válik a közösségi működési

mód a kulturális intézmények számára. Mint az a címből is kiderül, a *módszertani útmutató* célja, hogy kézzelfogható és praktikus tanácsokkal, egy jól követhető és kipróbált lépésekből felépített folyamatot tárjon a kulturális intézmények elé, ezzel elősegítve a sikeres részvételi működés megalapozását. Azonban a szerzők azt is egyértelművé teszik, hogy (1) a kötetben felvonultatott módszerek, technikák és megközelítések minden helyi társadalomban és adott intézményben más-más hatással lehetnek a folyamatra, valamint (2) nem teljesen új dologról beszélnek, vannak olyan intézmények és közösségek, amelyek – akár alacsonyabb, akár magasabb szinten – már sikerrel alkalmazták és alkalmazzák a részvételi működésmódot.

A könyv szerkezete jól felépített, átgondolt és átlátható gondolatmenetet tükröz. A kiadvány egy rövid bevezető és fogalomtisztázó fejezet után a társadalmiasított működés előnyeit mutatja be, majd a következő részben annak modelljét jeleníti meg. Ezután intézménytípusonként veszi számba a modell bevezethetőségének módját, feltételeit és jó gyakorlatait. Végül pedig egy változásmenedzsmenttel foglalkozó fejezettel találkozhatunk. A kötet egyes részeit más-más szerzők, szerzőcsoportok, az adott téma és intézménytípus szakértői készítették, írásaikat a módszertani útmutató céljához igazítva.

A bevezető részben a *társadalmiasítás* és a *közösségi részvétel*, valamint a *közösségi részvételi múzeum* fogalmaival találkozunk, melyeket a szerzők a kötet további részében szinonimaként használnak; ezután pedig pontos definíciót adnak a társadalmiasított formában működő intézményekre: „*aktivitásainak meghatározásában, megvalósításában és értékelésében a település, településrész lakosai tevékenyen részt vesznek, és ezek beépítésre kerülnek az intézmény belső működését meghatározó dokumentumokba*”. (7. oldal) Vagyis egy olyan működési módról beszélhetünk, amikor a helyi lakosok és stakeholderek véleménye, ötletei és igényei intézményesült szinten jelennek meg az adott kulturális intézmény mindennapi működésében. Jelen kötet szerzői három kulturális intézménycsoport társadalmiasított működésének lehetőségét vizsgálják, ezek rendre a következők: (1) közösségi-művelődési intézmények, (2) múzeumok és (3) könyvtárak.

A második fejezetben azonosításra kerülnek a társadalmiasítás folyamatában érintett szereplők. Az *intézmények* részéről előnyt jelenthet, hogy a működési mód megváltozásának következtében jobb kapcsolat alakul ki a helyi közösség(ek) tagjaival, minőségibb és nagyobb látogatottságú programokat tudnak kínálni közönségük számára, valamint bővíthetnek erőforrásaik, illetve hosszú távon is fenntarthatóvá válik működésük. A *közösségek* szempontjából pozitív változás lehet helyi identitásuk

felfedezése és megerősítése, az aktív szerepvállalás megtapasztalása tervezési-döntéshozatali folyamatokban, valamint sikerélményt jelenthet a közösen kitűzött cél elérése. Az *intézményfenntartó* egy ilyen folyamat következtében számíthat a helyeik szorosabb érzelmi elköteleződésére, az érintettek közösségi döntéshozatali folyamatokba való becsatornázására, illetve a kapcsolatrendszer valamint a bizalom mértékének minőségi javulására. E három szereplő sikeres és gyümölcsöző együttműködése, partnersége hozhatja el a hosszútávú és fenntartható változást az intézmények működésében.

A könyv harmadik részében találjuk a *kulturális intézmények közösségi részvételi alapú működésének modelljét*, mely a módszertani útmutató gerincét adja. Az ebben a fejezetben részletesen kifejtett hétlépcsős fejlesztés kíséri végig a kötet további gondolatmenetét, felvázolva a kulturális intézmények társadalmiasított működésére való áttérésének lehetőségét és módszertanát. A modell és a hét lépés bemutatása és felépítése mind a három intézménytípus esetében azonos, figyelembe véve persze azok jellegzeteségeit és sajátosságait. A modell bevezetésének szükségességét – a szerző, Arapovics Mária szerint – a változó világunkhoz való alkalmazkodás, a helyi szükségletekre történő adekvát reagálás és a hosszú távon fenntartható működés igénye indokolja. A részvételi alapú működés *alapelvei* között felsorolásra kerül a nyitottság, az átláthatóság, a kölcsönös tisztelet, párbeszéd, őszinteség, megbízhatóság és a rugalmasság. A szerző fontosnak tartja megemlíteni, hogy a közösségi részvételi alapú működés egy közös tanulási folyamat, mely során intézményi szinten szükséges beépíteni a mindennapi működésbe a *visszacsatolás*, a *széleskörű hozzáférés* és a *hosszú távú fenntarthatóság* szempontjait.

A hétlépcsős modell felépítése:

1. A részvételi működés folyamatának előkészítése: a szerző a modell részletes ismertetése előtt fontosnak tartja leszögezni, hogy a sikeres megvalósítás elsődleges feltétele a gondos előkészítés, mely során szerepet kap a közös célmeghatározás, az intézményi identitás meghatározása (közös célcsoport detektálása, az együttműködés előkészítése), illetve egy gyors helyzetelemzés (SWOT, PEST), amely rávilágít arra, hogy az adott intézményben megvalósítható-e társadalmiasított működésmód. A kapcsolatteremtés, személyes ismeretségek bővítése igen hangsúlyos eleme az előkészítésnek, hiszen ezáltal érhető el, hogy a részvételi működés a célcsoport valós igényeire reagáljon. Ebben a szakaszban kulcsfontosságú az idő, melyet a kommunikációs csatornák kiépítésére fordítanak a résztvevők. A fenntartó jóváhagyása (optimális esetben támogatása) alapvetően

szükséges az intézmények társadalmiasított működéséhez; a kapacitástervezés, az intézményekben dolgozók motiválása, illetve a helyi erőforrások felmérése sem maradhat el az előkészítésből. Nem mindig lehetséges azonban a helyi civil társadalom szereplőinek bevonása egy-egy kulturális intézmény működésébe, döntéshozatali folyamataiba, így szükséges megvizsgálni, hogy van-e igény az ilyen működésmódra és egyáltalán megvalósítható-e folyamat. Mindig szükség van egy közösségnek adható ígéretre, amely összefoglalja, hogy a közösség mit várhat a kulturális intézménytől a folyamat végén. A részvételi működéshez azonosítani szükséges a résztvevők kompetenciáit, a rendelkezésre álló anyagi- és humán erőforrásokat, illetve ezek hiányosságait és ha szükséges fejlesztésük irányát és mértékét.

2. Érintettek azonosítása és elérése: a bizalomépítés, az érintettek együttműködésének kapacitálása szintén alapfeltétele a sikeres folyamatnak; hasonlóképpen az ezzel kapcsolatos helyzetelemzés: kinek milyen érdekeltsége jelenik meg a működési mód megváltoztatásában. Ezt követi a feladatok és a partnerek rangsorolása és az ezzel kapcsolatos felelősök megválasztása, majd a kapcsolatépítés elindítása és fenntartása a megfelelő csatornákon.
3. Részvételi szint meghatározása: a társadalmi és közösségi részvétel – a kulturális intézmények tekintetében is – több szinten képzelhető el, a társadalmi nyilvánosság mértékének optimális meghatározása nagyban függ a helyi sajátosságoktól, adottságoktól. Ebben a lépésben kiemelten fontos a hosszú távú konkrét célok figyelembevétele, az ígéret és üzenet megfogalmazása. A „legjobb” részvételi szint minden fejlesztés, intézmény, partner esetében más – a helyzettől, helyi erőviszonyoktól, erőforrásoktól, adottságoktól, lehetőségektől függ, hogy az alábbi 5 szint közül melyik a legmegfelelőbb. A részvétel szintjei a kulturális intézmények társadalmiasított modelljében:
 - Tájékoztatás: a látogatók és a közösség objektív információkkal való ellátása; az érintettek nem vesznek részt a döntési folyamatokban, de információkat kapnak a kulturális intézmény működéséről: tudatos informálás, mely segíti az átláthatóságot.
 - Konzultáció: a közösségi részvétel minimum szintjén a közönség, közösség által megfogalmazott visszajelzések, vélemények, alternatívák és javaslatok beépítésre kerülnek az intézmény döntéshozási folyamataiba.

- Bevonás: a megszületett közös álláspontok intézményesült formában bekerülnek a döntési mechanizmusokba, a közösség tagjai lehetőleg már a tervezéstől a döntések meghozataláig hatással vannak az őket is érintő kérdések meghozatalára.
 - Együttműködés: a valódi partnerség szintjén az érintettek képviselői részt vesznek a fontos döntésekkel kapcsolatos alternatívák kidolgozásában, ekkor kerül sor a vélemények és innovációs lehetőségek figyelembevételére és azok legteljesebb beépítésére a döntésekbe.
 - Felhatalmazás: *„A felhatalmazás átadása a közösségi szereplőknek, a feladat kiszervezése a szakma szabályainak megtartása mellett.”* (22. oldal) Ezen a szinten a közösségi részvétel elsődleges célja, hogy a közösség tagjai döntsenek az őket érintő kérdésekben, majd megvalósítsák az általuk eltervezett programelemeket az intézmény segítségével.
4. Részvételi döntéshozatal: a vélemények megismerése rendkívül fontos tényező a folyamatban, ezek feltárására kiscsoportos *párbeszédkörök* kialakítását javasolja a szerző. Közösségi részvételi döntéshozatal akkor valósulhat meg, ha minden szereplő számára érthető és jól követhető a mechanizmus és az előrehaladás. Fontos, hogy a közösség képviselői a tervezéstől a megvalósításig magukénak érezzék a döntéshozatalt, érdekeltté váljanak a változásban.
 5. Összehangolt célok és eszközök: a folyamat tervezése közben egyértelműen láthatóvá válik melyek azok a pontok, ahol a közösség szerepet kap a folyamatban és milyen közös ügyek mentén tud elköteleződni. Világos, konkrét célokat szükséges megfogalmazni, ezen várt eredmények tükrében lehetséges eszközöket rendelni a célok megvalósítása érdekében.
 6. Intézményi dokumentáció: hatékony, átlátható dokumentáció kísérje a társadalmiasítási folyamatot, jelenjen meg a közösségi tervezés az intézmény életében, és a közösségi részvételi működés gyakorlata épüljön be a mindennapokba, a lehető legtöbb intézményi folyamatba.
 7. Megszilárdítás: egy intézmény működési módjának radikális megváltoztatása mindig hordoz magában veszélyeket, így érdemes átgondolni, hogy milyen előkészítéssel lehet elfogadtatni az új működési formát, hogyan lehetséges az esetleges ellenállás és/vagy bizonytalanság legyőzése. A közösségi részvételi mód megszilárdítása érdekében a folyamat kezdetén be kell látni a régi munkamódoktól való elszakadás szükségességét, majd a részvételi működés bevezetése közben proaktívan reagálni a felmerülő

akadályokra, végül pedig a párbeszéd és közösségi működés fenntartására kell törekedni. Minden intézményben tapasztalhatunk hajtóerőket, melyek elősegítik, és fékeket, melyek hátráltatják a változás sikeres megvalósulását. Amennyiben ismerjük ezeket az erőket, akkor képesek lehetünk arra, hogy az egyensúlyi helyzetből kibillenve, a hajtóerőket túlsúlyhoz juttatva átalakítsuk az intézmény berögzött működési mechanizmusait.

A kötet egy későbbi részében [\[1\]](#) találkozhatunk a társadalmiasított működés négy összetevőjével, melyek rendszerezik a fentebb részletezett modell főbb elemeit:

- a hely szelleme: az intézmény létrejöttének és működésének története, a helyiek kötődései;
- alapértékek, melyek meghatározzák a mindennapi működést;
- az intézmény miképpen látja el feladatait, hogyan tájékoztat, konzultál, működik együtt helyi lakosokkal;
- valamint, hogy a helyi közösségnek milyen hatása van az intézmény működésére.

A könyv további fejezetei a társadalmiasítási modell bevezetésének lehetőségeivel foglalkozik a fentebb már említett három intézménytípusban. Konkrét és kézzel fogható módszertani segítséget nyújt azon intézmények dolgozóinak, melyek elkötelezik magukat a közösségi részvételi működési mód alkalmazása mellett.

A társadalmiasítás lehetőségei és módszerei a közösségi művelődés szakterületén (Beke, és mtsai., 2019)

A kiindulási pontot az a szemlélet jelenti, mely szerint a saját művelődésük tárgyában a helyiek a legbölcsebbek, ugyanakkor nem mindig rendelkeznek elég információval és erőforrással ahhoz, hogy kielégítsék igényeiket. A közművelődési szakember felismeri ezeket az igényeket és segítséget nyújt, az együttműködés és a kölcsönösség, partnerség, kiegyensúlyozott szerepvállalás jegyében.

A folyamat előkészítésekor fontos az intézményi identitás meghatározása, az egyedi jellegzetesség megfogalmazása: mit ad a polgároknak, egyfajta küldetésnyilatkozat, az intézménnyel kapcsolatos jövőkép, vízió felvázolása. A munkatársak felkészítése, szakmai képzése, az újszerű módszerek megismerésére és alkalmazására való nyitottságuk növelése elengedhetetlen, hiszen ők vonják be a potenciális érintetteket, koordinálják a

megvalósítást. A folyamat kezdetén meg kell vizsgálni, hogy lehetséges-e megvalósítani a fejlesztést, a helyi társadalom mennyire nyitott az együttműködésre.

A modell gyakorlati alkalmazásának lendületét ezen a ponton a társadalmiasítás objektív határának fogalma töri meg: a mindenkori a fenntartó jóváhagyása és szempontrendszere, céljai, jogi felelőssége nagyban befolyásolhatja a folyamatot, amennyiben elvi vagy akár adminisztratív úton szabályozza a részvételi működési mód bevezetését. Ezután a közösségnek adható ígéret, majd az erőforrások azonosítása és azok esetleges bővítése kerül napirendre.

A részvételi szint meghatározása közben újabb veszély jelenik meg: az esetleges *kisajátítás* problémája. A szerzők példájával élve előfordulhat, hogy egy klub úgy kezdi meg önszabályozó működését a művelődési intézményben – a részvételi működésmódra hivatkozva – hogy közben kiszorít másokat. Az egyensúly és a folyamatos párbeszéd és nyitottság fenntartása érdekében az intézmény dokumentumaiban írásba foglalt (közös alkotott) szabályok betartása kulcsfontosságú egy ilyen folyamatban. A döntéshozás tekintetében a felelősség megoszlik az intézmény és a helyi közösség között, egyenlő mennyiségű és minőségű információt szükséges biztosítani a felek számára, majd leszögezni, hogy ki hozza a végső döntést és a részvétel mely szintjén valósul meg a bevonás.

A fentebb kifejtett általános modell bevezetésének lépései mindhárom intézménytípusban azonosak, így a továbbiakban jelen recenzió csupán az intézményenként eltérő **módszerek** bemutatására vállalkozik. A szerzők külön-külön fejezetekben tárgyalják a modell bevezetésének lehetőségeit, körülményeit, illetve a kapcsolódó módszertani segédleteket a közösségi-művelődési intézmények, múzeumok és könyvtárak esetében is.

A modell tárgyalása után a szerzők bemutatják a törvényben előírt kötelező 6 alapszolgáltatás részvételi megvalósításának módszereit a közösségiművelődési intézményekben (definíció, cél, kulcsfogalmak, feltételrendszer és módszerek tekintetében), majd ezekhez gyakorlati segítséget is nyújtanak. A társadalmiasítás intézményi szinten történő megjelenítését a következő módszerek alkalmazásával látják biztosíthatónak: (1) online társadalmiasítás, (2) széleskörű megjelenés a közösségi életben, vélemények beépítése a működésbe, (3) közösségi felmérés módszere (közösségek fejlesztése), (4) közösségi költségvetés, *keretlap*^[2] és annak alkalmazása

bármilyen művelődő közösséggel[3], (5) tanácsadó testületek és (6) közösségi szinterek civil működtetése (közösségfejlesztés), végül pedig (7) Közművelődési Kerekasztal létrehozása fenntartói szinten. A módszertani útmutató jelen fejezetének végén egy tesztet találhatunk, mellyel kideríthető, hogy közművelődési intézményünk jelenlegi működése milyen mértékben tekinthető társadalmiasítottnak.

Módszerek a muzeális intézményekben (Arapovics, és mtsai., 2019)

A közösségi múzeum a szerzők definíciója szerint egy olyan intézmény, „ahol a muzeális intézmény tevékenységének tervezésében, a működésének megvalósításában és értékelésében a település, a helyi közösség lakosai, civil szervezetei tevékenyen részt vesznek, és a közösségi részvételen alapuló működés, a társadalmiasítás megjelenik az intézmény belső működését meghatározó dokumentumokban.” (95. oldal) A múzeumok egyik kötelező dokumentuma a küldetésnyilatkozat, mely jelzi, hogy az adott intézmény milyen értékrend alapján milyen tevékenységeket és milyen céllal végez. A közösségi múzeumok küldetésnyilatkozatában megjelenik az a szemlélet, miszerint az intézmény az adott közösség részeként határozza meg magát, nem pedig a közösség felett álló szereplőként. Az általános modell bevezetésének lehetőségei után azon módszerek bemutatása következik, melyek alkalmasak lehetnek a múzeumok társadalmiasított működésre: (1) közösségi elkötelezettség értékelése (önvizsgálat a szakmai értékelés része a közösséggel való kapcsolattartás értékelése) (2) stakeholder menedzsment- és elemzés (feladat és célmeghatározás, folyamatos kapcsolat és változáskövetés), (3) közösségi tervezés, (4) nyitott múzeum (állandó közösségi működés). A múzeumokkal foglalkozó fejezet gyakorlati példákkal és egy teszttel zárul, amely alkalmas arra, hogy felmérje a közösségi működésmód jelenlegi szintjét az intézményben.

Módszerek a könyvtárakban (Eszenyiné, Pumerscheinné, Oros, & Tóth, 2019)

A közösségi részvételi működést előkészítő folyamat, valamint a modell bevezetési lépéseinek és előkészítésének bemutatását követően 6 példát, jó gyakorlatot vonultatnak fel a szerzők a társadalmiasított működési mód megvalósulására. Mindegyik esetében definíciót adnak, majd tisztázzák a kulcsfogalmakat és a megvalósulás feltételeit, majd az alkalmazott módszerek felvonultatása következik, végül pedig a várható eredmények összefoglalására vállalkoznak. Jelen recenzió kereteit szétfeszítené az összes módszer részletes felsorolása, így itt – az előzőekhez hasonlóan – csupán felsorolásukra van lehetőség: (1) könyvtári állománymenedzsment, (2) könyvtári közönségkapcsolatok

kiépítése, (3) helyismereti adatbázis kialakítása, (4) könyvtár közösségi működési körülményeinek kialakítása, (5) könyvtári közösségi rendezvényszervezés, (6) speciális használói csoportok ellátása. A módszerek részletes leírása után ajánlásokat találhatunk arra, hogyan lehetséges a társadalmiasított működési mód megszilárdítása az intézményi dokumentáció (küldetésnyilatkozat, gyűjtőköri szabályzat, SZMSZ, könyvtárhasználati szabályzat, éves beszámoló, éves munkaterv, online felületek) szintjén. Összességében elmondható, hogy akkor valósul meg a könyvtárak társadalmiasított működése, amennyiben sikerül megfogalmazni, hogy mely közösséggel és milyen szinten kívánják megvalósítani az együttműködést, a tervekről a partnereket folyamatosan tájékoztatják, bevonják őket a döntéshozatali folyamatokba, majd felhatalmazzák őket egy-egy feladat megvalósítására. A kötet zárófejezetében a változásmenedzsment témakörével kapcsolatban kaphatunk információkat, a szerzők fontosnak tartották kiemelni, hogy a társadalmiasított működési mód számos lehetőség mellett megannyi buktatót, nehézséget is magában rejt. A szervezetfejlesztés és változásmenedzsment mindig kockázatot jelent, a sikeres átalakulás egyik lehetséges módját Kurt Lewin modelljével vázolják a szerzők. Mint arra már korábban is utaltak, a sikeres változás kulcsa, hogy az átalakítást motiváló tényezők hatása együttesen nagyobb legyen, mint a fékek hatása; így a négy „EL” (elégedetlenség a jelenlegi helyzettel, elképzelt jövőkép, első lépések megtétele, elkötelezettség) megléte képes előre mozdítani a változást.

A szerzők a közösségi részvételi folyamat *akadályaként* a következő tényezőket azonosítják:

- lakossági passzivitás;
- nem megfelelő elérés: olyan csatornákat szükséges kiépíteni, amelyek személyes felkeresésen alapulnak, érdemes feltérképezni a helyi *hangadók* véleményeit;
- helyi szokások: deficites civil társadalom (súlyos szociális problémák, előfeltételek hiánya, strukturális gondok és hiányosságok, helyi sajátos hozzáállás) esetén megoldást jelenthet a társadalmiasítást megelőző közösségfejlesztési folyamat;
- helyi közösségek között fennálló konfliktusok: egyenlő mértékű bevonás szükséges, semleges emberek megkeresése és konfliktuskezelés alkalmazása javasolt;
- bizalmi problémák: a lakosság nem bíz a társadalmi, közösségi intézményrendszerben;
- a kisajátítás veszélye;

- a fenntartó hozzáállása és az ezzel kapcsolatos lehetőségek hiánya;
- munkatársak motivációja: a kezdeti jó eredmények után visszaesés lehetséges, be kell építeni az intézményi működésbe a folyamatos önreflexiót, az állandó motivációt új közösségek és lehetőségek keresésére, a fiatalok megszólítására; a hosszú távú megoldás az állandó ötletelés és együtt mozgás a helyi közösségekkel.

Összefoglalás

A kötetről összességében elmondható, hogy egy olyan módszertani útmutató született, amely valóban hathatós segítséget nyújthat a fentebb említett kulturális intézmények társadalmiasított működéséhez. Amennyiben van lehetőség arra, hogy a **3 szereplő** (intézmények, közösségek, fenntartók) összefogjon a társadalmiasítás **4 összetevőjének** (a hely szelleme, alapértékek, feladatok ellátásának módja, közösség részvételének módja és hatása a működésre) **7 lépésben**, (a folyamat előkészítése, az érintettek azonosítása is elérése, részvételi szint meghatározása, bevonás a döntéshozatalba, összehangolt célok és eszközök meghatározása, beépítés az intézményi dokumentációba, az új működésmód megszilárdítása) a részvétel **5 szintje** (tájékoztatás, konzultáció, bevonás, együttműködés, felhatalmazás) közül a lehető legmagasabb fokon történő megvalósítása érdekében, akkor elérhető a kulturális intézmények részvételi működési modelljének bevezetése.

Felhasznált irodalom

- Arapovics, M., Beke, M., Dóri, É., & Tóth, M. (2019). *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja*. (M. Arapovics, M. Beke, É. Dóri, & M. Tóth, szerk.) Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, NMI Művelődési Intézet, Országos Széchényi Könyvtár.
- Arapovics, M., Berényi, M., Havasi, B., Hegedűsné, M. M., Szu, A., & Valachi, K. (2019). A közösségi részvételi működés, a társadalmiasítás lehetőségei a muzeális intézményekben. In M. Arapovics, M. Beke, É. Dóri, & M. Tóth (szerk.), *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* (old.: 95-146). Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum; NMI Művelődési Intézet; Országos Széchényi Könyvtár.

- Beke, M., Dóri, É., Brachinger, T., Hajnal, E., Szalai, T., Berényi, Z., . . . Monostori, É. (2019). A társadalmiasítás lehetőségei a közösségi művelődés szakterületen. In M. Arapovics, M. Beke, É. Dóri, & M. Tóth (szerk.), *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* (old.: 27-79). Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum; NMI Művelődési Intézet; Országos Széchényi Könyvtár.
- Eszenyiné, B. M., Pumerscheinné, B. Z., Oros, S., & Tóth, M. (2019). A közösségi részvétel folyamata a könyvtárakban. In M. Arapovics, M. Beke, É. Dóri, & M. Tóth (szerk.), *A kulturális intézmények társadalmiasított működési módja* (old.: 155-199). Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – NMI Művelődési Intézet – Országos Széchényi Könyvtár.

Dudok Dávid az ELTE Szociológia Doktori Iskola, Szociálpolitika PhD-program másodéves hallgatója, 2018-ban végzett Közösségi és civil tanulmányok mesterképzési szakon.

Végjegyzetek:

[1] 4.5. fejezet: És a mi intézményünk hogyan működik? (79. oldal)

[2] A *keretlap* egy olyan Excel-táblázat, amely naprakészen tartalmazza az intézmény és hozzá tartozó közösség kiadásait és bevételeit.

[3] „A művelődési érdeklődési kör és az önképző, társas tevékenység szerint elkülönülő – jogi személyiség nélküli – lakossági csoport.” (60. oldal)